

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz
na lata 2015–2022
(PROJEKT)

Wilkołaz, listopad 2015

Spis treści

WSTĘP	3
I. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA	5
1. Istota powstania Strategii	5
2. Metodologia prac nad Strategią	6
3. Struktura dokumentu	8
4. Wnioski z analizy sytuacji społeczno-gospodarczej	9
4.1. Uwarunkowania przestrzenne i infrastrukturalne	9
4.2. Uwarunkowania gospodarcze	10
4.3. Uwarunkowania społeczne	10
4.4. Uwarunkowania środowiskowe	11
5. Wnioski z przeprowadzonego badania ankietowego i konsultacji społecznych	11
II. CZĘŚĆ STRATEGICZNA	14
1. Analiza SWOT	14
2. Kierunki rozwoju Gminy Wilkołaz	17
2.1. Wizja i misja rozwoju Gminy Wilkołaz	17
2.2. Obszary priorytetowe, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań	19
2.3. Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze	28
2.3.1. Lista zadań	28
2.3.2. Realizacja zadań i projektów	34
2.4. Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami dokumentów wspólnotowych, krajowych i wojewódzkich o charakterze strategicznym	40
2.5. Źródła finansowania zadań planowanych do realizacji w ramach Strategii	55
III. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA	57
1. Wdrażanie, ewaluacja i monitoring Strategii	57
2. Wskaźniki realizacji Strategii	60
3. Ocena wpływu realizacji Strategii na środowisko	69
PODSUMOWANIE	73
Spis tabel i rysunków	75

WSTĘP

Rozwój społeczno-gospodarczy każdej jednostki terytorialnej wymaga właściwego planowania działań, uwzględniającego odpowiednio zdefiniowane problemy oraz hierarchię działań pod względem ich efektywności i stopnia akceptacji społecznej.

Zarządzanie gminą związane jest z podejmowaniem szeregu działań i decyzji ważnych dla lokalnej społeczności. Aby efektywnie zarządzać gminą potrzebny jest wieloletni plan działań, który będzie wskazywać perspektywiczne kierunki rozwoju danej jednostki samorządu terytorialnego.

Głównym celem tworzenia dokumentu strategicznego, jest zdiagnozowanie priorytetowych obszarów, celów i kierunków rozwoju zmierzających do rozwoju społeczno-gospodarczego.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022 to wieloletni plan działania, określający strategiczne cele rozwoju Gminy Wilkołaz i zawierający takie kierunki oraz działania (projekty inwestycyjne i społeczne), które są niezbędne do realizacji przyjętych założeń strategicznych.

Opracowana Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz pokazuje najbardziej efektywne działania gwarantujące dynamiczny rozwój całego obszaru gminy, tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz powstawania nowych inicjatyw gospodarczych i społecznych.

Podstawą realizacji Strategii Rozwoju Gminy powinno być także założenie maksymalnego wykorzystania szeroko rozumianych wewnętrznych zasobów przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych, w tym potencjału miejscowych podmiotów gospodarczych. Dokument ten oparty jest o dokładną inwentaryzację istniejących zasobów Gminy i walorów jej lokalizacji.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz definiuje również kierunki procesu przemian przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych na terenie Gminy Wilkołaz przyczyniające się do poprawy jakości życia mieszkańców, stanu środowiska naturalnego i kulturowego, przywrócenia ładu przestrzennego oraz do ożywienia gospodarczego (stworzenie mechanizmu zachęt do rozwoju rolnictwa, przedsiębiorczości i inwestowania na terenie Gminy), a także odbudowy i rozwoju więzi społecznych.

Reasumując celem opracowania i wdrażania strategii jest wzrost gospodarczy i społeczny Gminy Wilkołaz. Może być on osiągnięty przez rozwijanie nowych form działalności gospodarczej, rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, z uwzględnieniem zagadnień ochrony stanu środowiska naturalnego i zrównoważonego rozwoju gospodarczo-społecznego, zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego.

Strategia Rozwoju Gminy jest tworzona po to, by ukierunkować opisane wyżej przemiany. Świadoma i planowa realizacja zadań i projektów opisanych w strategii, zaowocuje bardziej efektywnym wykorzystaniem istniejących możliwości. Poszczególne działania maksymalnie wykorzystują efekt synergii i kierunkują korzystne zmiany w rejonie objętym strategią.

I. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA

1. Istota powstania strategii

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz powstała z inicjatywy władz lokalnych, dostrzegających potrzebę kompleksowego rozwoju Gminy. Jest ona odpowiedzią na nieustannie zmieniające się wewnętrzne i zewnętrzne warunki społeczno-gospodarcze oraz wzrost konkurencyjności otoczenia.

Struktury wewnętrzne gminy, a także jej bliższe i dalsze otoczenie ulegają ciągłym zmianom. Zmienia się układ czynników, które mogą zostać wykorzystane w jej rozwoju, pojawiają się nowe szanse i nowe zagrożenia. Na rozwój gminy wpływają również nowe czynniki zewnętrzne, zarówno te sprzyjające jak i te, które mają dla niej skutki negatywne. Struktury wewnętrzne gminy też ulegają ciągłym modyfikacjom.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz składa się z trzech zasadniczych elementów:

- diagnozy stanu istniejącego - opis i analiza zasobów wewnętrznych i otoczenia gminy (wyniki diagnozy znajdują się w załączniku 1 niniejszego dokumentu),
- analizy SWOT - stanowi podsumowanie diagnozy stanu istniejącego,
- strategicznego planu rozwoju - to najważniejsza część strategii, która określa wizję i misję gminy oraz cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań na rzecz rozwoju gminy.

Strategia ma ułatwić lokalnym władzom podejmowanie decyzji oraz rozwiązywanie problemów natury uwarunkowań przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych, jak również racjonalne organizowanie przyszłych działań. Opracowanie tego dokumentu jest konieczne, gdy gmina zamierza ubiegać się o pozabudżetowe środki pomocowe, zarówno te krajowe jak i zagraniczne.

Horyzont czasowy Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz zawiera w sobie horyzont czasowy nowego okresu programowania środków UE (perspektywa finansowa UE na lata 2014-2020), który będzie miał istotny wpływ na kształtowanie działań samorządów terytorialnych, w szczególności w zakresie ich możliwości inwestycyjnych. Kolejnym impulsem przygotowania strategii jest chęć przyspieszenia rozwoju społeczno-gospodarczego miejscowości wchodzących w skład gminy, poprzez podejmowanie nowych wyzwań i konsekwentne realizowanie zaplanowanych działań.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022 zawiera cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań, jakie należy podjąć, aby zrealizować ustalone priorytety rozwojowe.

2. Metodologia prac nad Strategią

Podczas prac nad dokumentem przyjęto model partycypacyjno-ekspercki, który zakłada udział przedstawicieli społeczeństwa w opracowaniu dokumentu. Włączenie społeczności lokalnej zostało zrealizowane poprzez organizację spotkań z mieszkańcami gminy oraz badania ankietowe. Metoda partycypacyjno - ekspercka jest najbardziej optymalna dla tego typu opracowań, gdyż łączy wiedzę ze społecznym zaangażowaniem i odpowiada na autentyczne potrzeby. Rola społeczności lokalnej jest niezmiernie istotna na każdym etapie konstruowania strategii rozwoju gminy - od definiowania problemów, barier rozwoju, poprzez wskazywanie potencjałów rozwoju, kierunków działań, sposobów rozwiązywania problemów. W ten sposób wytwarza się integracja społeczeństwa lokalnego wokół wspólnych problemów, interesów i dalekosiężnych celów.

Na opracowanie strategii rozwoju gminy składają się następujące etapy:

- organizacyjny - obejmuje podjęcie decyzji o rozpoczęciu prac nad strategią rozwoju gminy, dokonanie wyboru podmiotu opracowującego dokument oraz określenie metodyki prac,
- diagnostyczny - następuje gromadzenie informacji o gminie i formułowanie raportu o jej stanie, tzw. diagnozy stanu istniejącego (ma ona na celu przedstawienie w syntetyczny sposób najistotniejszych problemów funkcjonowania poszczególnych stref rozwoju gminy, stanowi podstawę dla dalszych prac nad strategią),
- zakończeniem tego etapu jest opracowanie uwarunkowań rozwojowych w drodze tzw. analizy SWOT, czyli syntezy istniejącego stanu rozwoju w czterech kategoriach: silnych stron, słabych stron, szans i zagrożeń,
- planistyczny - obejmuje sformułowanie wizji i misji rozwoju gminy oraz ustalenie struktury celów strategicznych, następnie każdy cel strategiczny zostaje uszczegółowiony poprzez przypisanie mu kilku celów operacyjnych, a każdy cel operacyjny zostaje rozpisany na bardziej szczegółowe kierunki działań,
- upublicznienie projektu strategii - obejmuje konsultacje społeczne projektu strategii przez zebranie wniosków i opinii o projekcie od społeczności lokalnej. Po konsultacjach społecznych dokument zostaje zredagowany i uzupełniony o zasadne wnioski, a następnie zostaje przekazany do uchwalenia przez Radę Gminy.

Przy opracowaniu strategii założono, że powinna być ona zgodna ze schematem „SMART”. Oznacza to, że wyznaczone cele muszą być specyficzne (Specific), mierzalne (Measurable), uzgodnione (Agreed), wykonalne (Real) i określone w czasie (Timed).

W Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022 zdefiniowane zostały następujące cele strategiczne:

CEL STRATEGICZNY 1: FUNKCJONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ

CEL STRATEGICZNY 2: CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE

CEL STRATEGICZNY 3: ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY

CEL STRATEGICZNY 4: NOWOCZESNA I INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA

Prace nad dokumentem Strategii opierały się na wykorzystaniu szeregu wzajemnie uzupełniających się metod i modeli partycypacyjno-ekspertkich oraz prac analitycznych, takich jak:

- analiza danych zastanych,
- badania społeczne mieszkańców,
- analizy strategiczne,
- spotkania warsztatowe z przedstawicielami instytucji oraz przedsiębiorstwami i organizacjami pozarządowymi.

Strategia powstała w oparciu o dokument „*Diagnoza strategiczna na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022*”, w którym przedstawiono sytuację społeczno-gospodarczą gminy. Po zebraniu i przeanalizowaniu wszystkich danych opracowano Projekt Strategii, który został udostępniony wszystkim zainteresowanym za pośrednictwem strony internetowej Urzędu Gminy.

Do głównych materiałów źródłowych, stanowiących materiał analityczny i podstawę do opracowania Strategii należały:

- dane Urzędu Gminy Wilkołaz,
- dane Urzędu Statystycznego w Lublinie (Bank Danych Lokalnych),
- wnioski z ankiet zebranych podczas konsultacji społecznych oraz uzyskanych drogą elektroniczną,
- wnioski zgłaszane podczas konsultacji społecznych.

Ponadto przy opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz korzystano z danych zawartych w obowiązujących dokumentach strategicznych i planistycznych Gminy Wilkołaz, tj.: Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2007-2015, Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz, Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wilkołaz oraz z danych zawartych w projekcie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Wilkołaz.

Podstawą wyznaczenia misji, celów strategicznych, operacyjnych i kierunków działań stanowiły także dokumenty określające politykę regionalną i kierunki rozwoju w skali Unii Europejskiej, kraju, województwa lubelskiego i powiatu kraśnickiego, takie jak:

- „Strategia UE Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu”,
- „(Średniookresowa) Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”,
- „Krajowa strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie”,
- „Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r.”,
- „Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”,
- „Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020”,
- „Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013”,
- „Program ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2012-2015 z perspektywą do roku 2019”,
- „Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego”,
- „Strategia Rozwoju Powiatu Kraśnickiego na lata 2007-2015”,
- „Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Kraśnickiego na lata 2012-2015 z perspektywą do 2019 roku”.

3. Struktura dokumentu

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015–2022 składa się z trzech zasadniczych części odpowiadających logice procesu planowania strategicznego: pierwsza jest częścią wprowadzającą, druga częścią strategiczną, zaś trzecia – wdrożeniową.

Główne przesłanki procesu powstawania Strategii ujęto w części pierwszej: przebieg procesu tworzenia Strategii, wykorzystane metody oraz powody, które skutkowały podjęciem decyzji o przystąpieniu do prac.

W drugiej części, najważniejszej z punktu planowania strategicznego, wskazano problemy oraz kierunki ich rozwiązania. Przedstawione zostały cele szczegółowe i działania priorytetowe odpowiadające przyjętej misji i wizji rozwoju gminy.

W trzeciej części zostało ujęte wdrażanie i monitorowanie Strategii wraz z zestawieniem wskaźników służących do oceny Strategii, procedur i odpowiedzialności.

4. Wnioski z analizy sytuacji społeczno-gospodarczej

Szczegółowa diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Wilkołaz została przedstawiona w dokumencie „*Diagnoza Strategiczna na potrzeby opracowania Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022*”. W Diagnozie przedstawiono uwarunkowania przestrzenne, infrastrukturalne, gospodarcze, społeczne i środowiskowe. Dokonano porównania wybranych dziedzin rozwoju do średniej krajowej, wojewódzkiej oraz do wybranych jednostek samorządu terytorialnego z obszaru województwa lubelskiego. Poniżej przedstawione zostały wnioski z wybranych dziedzin społecznych i gospodarczych.

4.1. Uwarunkowania przestrzenne i infrastrukturalne

Gmina Wilkołaz położona jest w południowo-zachodniej części województwa, w niedalekiej odległości około 35 km od centrum stolicy województwa lubelskiego - miasta Lublina i 12 km od miasta powiatowego - Kraśnika. Przez teren Gminy przebiega droga krajowa nr 19 (Kuźnica - Białystok - Lublin - Kraśnik - Nisko - Rzeszów - Barwinek) i droga wojewódzkiej nr 842 (Zakrzówek - Wysokie - Żółkiewka - Gorzków - Krasnystaw) oraz projektowana droga ekspresowa S 19. W skład gminy wchodzi 17 sołectw, zaś terytorium gminy obejmuje obszar 8 186 ha, co stanowi 0,3% powierzchni województwa oraz 8,2% powierzchni powiatu kraśnickiego.

Sieć dróg lokalnych w Gminie Wilkołaz tworzy: 9 dróg powiatowych oraz 21 dróg gminnych. Całkowita długość dróg gminnych wynosi 55 km, z czego 31 km jest pokryte nawierzchnią asfaltową, a długość dróg powiatowych zlokalizowanych na terenie gminy wynosi 33,1 km, w tym o nawierzchni asfaltowej 28,6 km.

Na terenie Gminy Wilkołaz w 2013 r. zlokalizowanych było 1 594 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej 156 492 m². Wskaźnik powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego mieszkańca Gminy Wilkołaz wyniósł w roku 2013 - 28,3 m². W strukturze wiekowej mieszkań zdecydowanie przeważają mieszkania (domy) powstałe w latach 1945 - 1970.

Jeśli chodzi o gospodarkę odpadami to w 2013 roku (GUS, 2013) średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca Gminy Wilkołaz ogółem wyniosła 42,7 kg odpadów, a średnia ilość odpadów przypadająca na jednego mieszkańca z gospodarstw domowych wyniosła 34,1 kg.

Gmina Wilkołaz jest już w przeważającej części objęta grupowym systemem zaopatrzenia w wodę. Sieci wodociągowej nie mają jeszcze dwa sołectwa: Rudnik Szlachecki oraz Marianówka. Długość sieci wodociągowej w 2013 r. (GUS, 2013) wynosiła 68,1 km.

Z sieci gazowej w Gminie Wilkołaz korzysta 2 325 osób (GUS, stan na grudzień 2013), a długość czynnej sieci gazowej wynosi 102,4 km.

4.2. Uwarunkowania gospodarcze

Gmina Wilkołaz to gmina typowo rolnicza. Największy procent powierzchni gminy zajmują grunty orne (72,07%). Na drugim miejscu są grunty leśne – 17,06%, natomiast łąki i pastwiska zajmują 3,35% powierzchni. Struktura wielkości gospodarstw rolnych na terenie Gminy Wilkołaz jest niekorzystna. Gospodarstwa o powierzchni od 1 do 5 hektarów stanowią 44% ich całkowitej liczby.

Na koniec 2014 roku w Gminie Wilkołaz funkcjonowało 262 podmiotów gospodarczych, z czego 250 to podmioty prywatne. 95,8% spośród zarejestrowanych podmiotów stanowią mikroprzedsiębiorstwa. Brak jest na terenie Gminy Wilkołaz średnich i dużych przedsiębiorstw. Większość firm zarejestrowanych w Gminie ma charakter rodzinny i zatrudnia do 9 pracowników. Tworzą one miejsca pracy dla niewielkiej liczby ogółu zatrudnionych.

Sytuację finansową Gminy Wilkołaz obrazują wskaźniki dochodów i wydatków ogółem budżetu gminy, wskaźniki dochodów i wydatków ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca.

Na przestrzeni lat 2005-2014 zarówno dochody jak i wydatki ogółem rosły. Pomimo rosnących wydatków brak jest deficytu w budżecie gminy. Problemem jest wielkość dochodów i wydatków w przeliczeniu na jednego mieszkańca, nadal są one niższe od średniej krajowej i wojewódzkiej. Trend rosnących od 10 lat dochodów i wydatków ogółem i brak deficytu w budżecie gminy, pomimo dużych wydatków inwestycyjnych związany był przede wszystkim z dużą nadwyżką środków pieniężnych w budżecie Gminy Wilkołaz w 2006 r. (ponad 3 mln zł) oraz z wielkością pozyskanych funduszy ze źródeł zewnętrznych. Gmina Wilkołaz w latach 2006-2015 zrealizowała przy udziale środków zewnętrznych 50 projektów na łączną kwotę blisko 9 mln zł.

4.3. Uwarunkowania społeczne

Na przestrzeni lat 2005-2015 liczba ludności zamieszkujących Gminę Wilkołaz ulegała znacznym wahaniom. Od 2011 r. liczba ludności rośnie. Na liczbę ludności w Gminie Wilkołaz ma wpływ przyrost naturalny oraz saldo migracji. Wskaźnik przyrostu naturalnego w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Gminie jest dość korzystny i zdecydowanie wyższy w porównaniu ze średnią dla województwa lubelskiego oraz powiatu kraśnickiego. O sytuacji demograficznej świadczy także struktura ludności wg ekonomicznych grup wieku w procentach ludności ogółem. W Gminie Wilkołaz maleje liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, rośnie natomiast liczba osób w wieku poprodukcyjnym. Taka sytuacja potwierdza występujące zjawisko starzejącego się społeczeństwa Gminy Wilkołaz.

Na terenie Gminy Wilkołaz funkcjonują 4 szkoły podstawowe i gimnazjum. Poziom kształcenia w tych placówkach jest wysoki. Świadczą o tym wyniki z egzaminów w szkołach podstawowych i gimnazjum. Średnie wyniki egzaminów uczniów na obu szczeblach edukacji były dużo wyższe w 2015 roku od średniej w powiecie kraśnickim, województwie lubelskim oraz w Polsce.

4.4. Uwarunkowania środowiskowe

Gmina Wilkołaz charakteryzuje się nie wysokimi walorami środowiska naturalnego i kulturowego oraz niewielkim potencjałem turystycznym. Składa się na to niska lesistość, niewielka liczba obiektów mających szczególną wartość historyczną i kulturową oraz gospodarstw agroturystycznych mogących generować ruch turystyczny.

Gmina Wilkołaz nie jest zasobna w grunty leśne. Lasy znajdują się jedynie na obrzeżach południowych i północnych gminy. Środkowa część Gminy jest bezleśna oraz intensywnie wykorzystywana rolniczo. Gmina Wilkołaz z lesistością wynoszącą 11,1% jest jedną z czterech najmniej lesistych gmin powiatu kraśnickiego i charakteryzuje się dużo mniejszą lesistością niż powiat kraśnicki (20,5%) i województwo lubelskie (22,4%). Na terenie Gminy występują 4 pomniki przyrody, 5 obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz 8 dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków.

5. Wnioski z przeprowadzonego badania ankietowego i konsultacji społecznych

W trakcie opracowywania dokumentu przeprowadzone zostały konsultacje społeczne. Zorganizowano warsztaty z przedstawicielami różnych grup społecznych. W wyniku rozmów z różnymi środowiskami opracowano wizję, misję i cele strategiczne.

W trakcie procesu konsultacji społecznych można było przedstawiać swoje propozycje projektów do realizacji na terenie gminy. Na etapie konsultacji społecznych przeprowadzone zostały badania ankietowe.

Mieszkańcy gminy wskazywali najważniejsze mocne i słabe strony Gminy oraz szanse i zagrożenia jej rozwoju. Odpowiadali na pytania: dotyczące najważniejszych kierunków rozwoju gminy, co należałoby poprawić, aby mieszkańcom żyło się lepiej?, jakie czynniki decydują o warunkach, poziomie i jakości życia mieszkańców?, wymieniali główne problemy rozwojowe Gminy. Ponadto ocenie ankietowanych poddane zostały różne dziedziny funkcjonowania na terenie gminy, m.in.: dostęp i stan podstawowych mediów w gminie (wodociągi, gaz, energia elektryczna), rozwiązania komunikacyjne na terenie gminy, dostęp do nowoczesnych technologii (komputer, Internet), warunki do prowadzenia działalności gospodarczej i rolniczej, atrakcyjność inwestycyjną gminy (na zewnątrz, dla inwestorów), poziom usług i przetwórstwa, poziom handlu, transportu i magazynowania/przechowywania, poziom estetyki w poszczególnych miejscowościach, jakość terenów rekreacyjnych, stan zagospodarowania przestrzeni publicznej, stan środowiska naturalnego na terenie gminy, atrakcyjność turystyczną, poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie gminy, poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej, promocję walorów turystycznych

i przyrodniczych gminy, stan lokalnego rynku pracy, dostępność i poziom usług ochrony zdrowia, sposób rozwiązywania problemów społecznych i profilaktyki, poziom rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, ofertę spędzania wolnego czasu na terenie gminy, poziom edukacji w gminie, efektywność zagospodarowania przestrzeni, dostępność administracji publicznej, poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej.

Najlepiej został oceniony stan środowiska naturalnego na terenie gminy, poziom edukacji i liczba obiektów oświatowych w gminie, stan budynków użyteczności publicznej i dostępność administracji publicznej. Najślabiej oceniona została sytuacja na rynku pracy i poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie gminy. Negatywnie oceniono również: poziom dochodów mieszkańców, stan dróg w gminie, atrakcyjność inwestycyjną gminy, poziom usług i przetwórstwa, stan zagospodarowania przestrzeni publicznej (parkingi, chodniki, ławki, kosze na śmieci), atrakcyjność turystyczną, poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej oraz poziom zaangażowania mieszkańców w sprawy społeczności lokalnej.

Jako mocne strony gminy respondenci wskazywali głównie na położenie Gminy przy ważnych szlakach komunikacyjnych, wysoki poziom kształcenia w placówkach oświatowych, dobrą dostępność komunikacyjną, zaplecze sportowe, zaplecze owocowo-warzywne, dobrą bazę oświatową, środowisko naturalne i dobrze rozwinięte rolnictwo.

Słabe strony Gminy to według respondentów: brak zakładów przemysłowych, zły stan techniczny dróg, wysokie bezrobocie, niska opłacalność rolnictwa, brak inwestorów zewnętrznych, odpływ ludzi młodych, aktywnych i wykształconych do dużych aglomeracji, brak rezerwy uzbrojonych terenów pod nowe rodzaje inwestycji.

Według ankietowanych najważniejsze szanse rozwojowe Gminy związane są z: położeniem Gminy przy ważnych szlakach komunikacyjnych o znaczeniu regionalnym i krajowym, możliwością pozyskania znacznych środków zewnętrznych na rozwój infrastruktury, korzystnym położeniem geograficznym, dostępem do funduszy UE w latach 2014-2020, współpracą z samorządami wyższego szczebla: powiatem kraśnickim i województwem lubelskim, wyznaczaniem i uzbrajaniem wolnych terenów pod nowe inwestycje, rozwojem lokalnej przedsiębiorczości, wzrostem wykorzystania odnawialnych źródeł energii, i eksportem żywności.

Najważniejsze zagrożenia dla rozwoju Gminy respondenci dostrzegali w: wysokim bezrobociu w gminie i regionie, odpływie wykształconej młodzieży z terenów wiejskich, migracji mieszkańców poza granice regionu i kraju, niską opłacalność produkcji rolnej, złej polityce rolnej, fiskalnej państwa, niestabilnym prawie, braku rynków zbytu dla rolnictwa, małym

zainteresowaniu inwestorów zewnętrznych gminą i regionem, niewystarczającej puli funduszy UE na inwestycje komunalne i prorozwojowe i złych prognozach demograficznych.

Przebadana grupa respondentów za główny kierunek rozwoju Gminy Wilkołaz uznała: tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy, wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, poprawę efektywności gospodarstw rolnych i szeroko pojętą przedsiębiorczość, i wspieranie rozwoju gospodarczego poprzez wykorzystanie posiadanych potencjałów.

II. CZĘŚĆ STRATEGICZNA

1. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest to jedna z najpopularniejszych i najskuteczniejszych metod analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego.

Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse) i *Threats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Rysunek 1. Schematyczne przedstawienie analizy SWOT

Źródło: Opracowanie własne

Poniższa analiza SWOT została przeprowadzona dla Gminy Wilkołaz, jako część Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022. Obejmuje ona główne elementy mające wpływ na rozwój gminy i regionu. Analizy dokonano w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad Strategią, w tym dane Urzędu Gminy Wilkołaz, dane GUS, informacje zebranych podczas warsztatów grupowych, przeprowadzonych badań ankietowych, a także na podstawie obserwacji własnych.

Tabela 1. Analiza SWOT Gminy Wilkołaz - SILNE i SŁABE STRONY

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ■ korzystne położenie Gminy (blisko miasta powiatowego - Kraśnik i stolicy regionu - miasta Lublin), ■ dobra dostępność komunikacyjna (przez teren gminy przebiega droga wojewódzka nr 842, droga krajowa nr 19 i projektowana droga ekspresowa S 19 i linia kolejowa Lublin - Przeworsk z przystankiem osobowym), ■ dobrze rozwinięte rolnictwo, ■ nieszkodliwy dla środowiska przemysł, ■ duży potencjał ludzki, ■ dobra sieć szkół, ■ wysoki poziom kształcenia w placówkach szkolnych, ■ gotowość społeczeństwa do współdziałania w zakresie kultury i sportu, ■ walory turystyczne, atrakcyjne przyrodniczo i kulturowo tereny, ■ korzystne warunki środowiska naturalnego sprzyjające rozwojowi usług agroturystycznych i produkcji zdrowej żywności, ■ możliwość wyznaczenia wolnych terenów pod działalność gospodarczą, ■ duże zasoby konkurencyjnej płacowo grupy aktywnych zawodowo osób, ■ dobra sytuacja finansowa Gminy, ■ wychodzenie naprzeciw potrzebnym zmianom, ■ świadome wyzwania cywilizacyjnych władze Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ odpływ wykształconych i aktywnych mieszkańców Gminy do dużych aglomeracji, ■ niski poziom rozwoju gospodarczego, ■ duże zaległości w infrastrukturze technicznej Gminy, ■ pogarszająca się struktura demograficzna mieszkańców Gminy, ■ występowanie zjawiska ukrytego bezrobocia, ■ niski poziom wykształcenia bezrobotnych, ■ brak sieci kanalizacyjnej, ■ brak lokalnych organizacji gospodarczych w zakresie wspierania przedsiębiorczości, ■ brak zakładów przetwórczych i przemysłowych, ■ brak stałej bazy skupowej i związane z tym trudności w zbyciu płodów rolnych, ■ słabo rozwinięty sektor usług rolniczych, ■ postępujące ubożenie społeczności lokalnej, uniemożliwiające inwestowanie na wsi, ■ słabo rozwinięta lokalna infrastruktura drogowa.

Tabela 2. Analiza SWOT Gminy Wilkołaz - SZANSE I ZAGROŻENIA

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ■ położenie na skrzyżowaniu ważnych istniejących i projektowanych połączeń drogowych i kolejowych, ■ pozyskiwanie środków dotacyjnych Unii Europejskiej na realizację projektów infrastrukturalnych i społecznych w ramach programów operacyjnych w perspektywie 2014-2020 ■ walory kulturowe i środowiskowe, ■ możliwość wykorzystania funduszy pomocowych na upowszechnienie nowoczesnych form wspomagania przedsiębiorczości, ■ perspektywy szerszej współpracy międzynarodowej na poziomie Gminy, ■ ożywienie działalności instytucji, organizacji i stowarzyszeń obsługujących przedsiębiorców, ■ powstawanie coraz większej liczby instytucji finansowych z udziałem funduszy pomocowych, do wspierania rozwoju MSP, ■ rozwój produkcji rolnej poprzez upowszechnianie powstawania grup producenckich, ■ zmiana polityki fiskalnej Państwa, obniżenie podatków. ■ moda na agroturystykę. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ złe prognozy demograficzne - starzenie się społeczeństwa, emigracja zarobkowa ludzi młodych, ■ wzrost bezrobocia, ■ zbyt mała pula środków pomocowych na inwestycje komunalne w Gminach, szczególnie z RPO WL na lata 2014-2020 i PROW, ■ brak skoordynowanej polityki wspierania MSP, ■ brak perspektyw rozwoju rolnictwa, ■ niska rentowność produkcji rolnej, ■ niestabilność przepisów prawa, które spowalniają działania inwestycyjne i rozwojowe.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych w UG Wilkołaz, badań ankietowych i konsultacji społecznych.

2. Kierunki rozwoju Gminy Wilkołaz

Zdefiniowanie problemów rozwoju Gminy Wilkołaz pozwoliło na zaproponowanie strategicznych celów i kierunków działań. Określono Wizję, Misję oraz cele strategiczne, operacyjne i kierunki działań. Obszary priorytetowe będą służyć realizacji wyznaczonych celów, do których powinny dążyć władze gminy oraz wszyscy zainteresowani jej rozwojem. Realizacja zaplanowanych działań pozwoli na realizację misji gminy oraz jej trwały wzrost gospodarczy.

2.1. Wizja i misja rozwoju Gminy Wilkołaz

Wizja rozwoju Gminy Wilkołaz

Wizja rozwoju to pożądaný obraz przyszłości jednostki, jej sytuacji gospodarczej i społecznej za kilka lat. Stanowi pewien stan docelowy, do którego dążyć będzie cała wspólnota samorządowa (władze lokalne i partnerzy społeczno-gospodarczy) wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych przewag oraz szans pojawiających się w otoczeniu.

Obraz określony zapisami wizji, przewiduje stworzenie warunków do trwałego, zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego Gminy Wilkołaz.

Wizja stanowi odpowiedź na oczekiwania i aspiracje mieszkańców, a jednocześnie ma na celu ukształtowanie wizerunku jednostki, który chce ona osiągnąć na koniec założonego horyzontu czasowego tj. w roku 2022. Możliwe jest to jedynie poprzez aktywną partycypację społeczną (współdecydowanie) lokalnej społeczności z przedstawicielami władz samorządowych oraz partnerami gospodarczymi.

Wnioski płynące z dotychczasowej analizy słabych i silnych stron oraz potencjalnych szans i zagrożeń, a także wielopoziomowe konsultacja zarówno z zespołem strategicznym, jak i mieszkańcami pozwoliły na opracowanie jednolitego i spójnego zapisu, której nadano następujące brzmienie:

WIZJA ROZWOJU GMINY:

Gmina Wilkołaz przyjazna mieszkańcom i rozwinięta gospodarczo, dzięki przedsiębiorczym i wykształconym mieszkańcom, czystemu środowisku oraz nowoczesnej i zmodernizowanej infrastrukturze.

Misja rozwoju Gminy Wilkołaz

Sposobem urzeczywistnienia zakładanej wizji jest misja. Stanowi ona nadrzędny cel funkcjonowania wspólnoty samorządowej. Określa przede wszystkim rolę władz w procesie rozwoju, ale ma równocześnie integrować, motywować i rozbudzać aspiracje całej społeczności lokalnej.

Zadaniem misji jest także motywowanie i integrowanie mieszkańców oraz ugruntowanie w nich potrzeby partycypacji w rozwoju oraz lokalnej tożsamości.

Wreszcie misja spełnia funkcję promującą gminę, w szczególności wobec potencjalnych inwestorów oraz turystów. Stanowi jasny przekaz dla mieszkańców i gości odwiedzających Gminę Wilkołaz.

MISJA GMINY WILKOŁAZ:

Gmina Wilkołaz to gmina, której władze lokalne, podmioty gospodarcze, organizacje społeczno-gospodarcze i mieszkańcy, współpracują ze sobą dążąc do lepszego wykorzystania lokalnych zasobów, w celu podniesienia jej atrakcyjności, poziomu życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego, przy zachowaniu walorów przyrodniczych i wysokiej jakości życia mieszkańców.

Uzupełnieniem i rozwinięciem misji rozwoju Gminy Wilkołaz jest określenie nadrzędnego celu rozwoju Gminy, celów strategicznych i operacyjnych.

NADRZĘDNY CEL ROZWOJU GMINY WILKOŁAZ:

Wzrost poziomu życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego Gminy Wilkołaz, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i walorów środowiskowych, gospodarczych i kapitału ludzkiego oraz dogodnego położenia komunikacyjnego, przy jednoczesnym wzmocnieniu atrakcyjności inwestycyjnej Gminy w powiecie i regionie.

W kolejnych rozdziałach zaprezentowano i opisano obszary priorytetowe, cele strategiczne, operacyjne, kierunki działań i zadania oraz projekty inwestycyjne i społeczne przyczyniające się do ich realizacji.

2.2. Obszary priorytetowe, cele strategiczne i operacyjne oraz kierunki działań

Obszary priorytetowe

Diagnoza społeczno-gospodarcza stanu obecnego Gminy Wilkołaz przeprowadzona w II części strategii, wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz sporządzona na tej podstawie analiza SWOT pozwoliły na wyznaczenie celów strategicznych, do realizacji których dążyć będzie w swoich działaniach Gmina Wilkołaz, aby urzeczywistnić określoną wyżej wizję.

Rysunek 2. Obszary priorytetowe Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne

Dla każdego z głównych priorytetowych obszarów rozwoju opracowany został cel strategiczny, który uszczegółowiony jest dostosowanymi do zagadnienia celami operacyjnymi. Dla ich urzeczywistnienia wyodrębniono natomiast kierunki działań – przykładowe projekty do realizacji. Należy je jednak odbierać jako pewną propozycję, otwartą listę przedsięwzięć w danym zakresie, opisującą ogólne ramy koncentracji aktywności finansowej, programowej oraz organizacyjnej całej wspólnoty gminy w perspektywie długofalowej.

Rysunek 3. Schemat prezentujący strukturę celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 3. Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 1 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR 1: PRZESTRZEŃ I INFRASTRUKTURA		
CEL STRATEGICZNY 1. FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ	1.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ budowa, rozbudowa i modernizacja dróg, zwiększanie przepustowości dróg, usprawnienie ruchu ▪ rozbudowa i modernizacja sieci wodociągowej ▪ budowa sieci kanalizacyjnej ▪ wspieranie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków ▪ modernizacja i rozbudowa systemu energooszczędnego oświetlenia drogowego ▪ budowa i modernizacja chodników i parkingów
	1.2. Estetyzacja, rewitalizacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ opracowywanie i aktualizacja planów zagospodarowania przestrzennego ▪ rewitalizacja obszarów gminy tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze ▪ przygotowanie i promocja terenów pod budownictwo mieszkaniowe, usługowe i przemysłowe ▪ poprawa stanu bezpieczeństwa mieszkańców gminy (oznakowanie dróg, skrzyżowań, znaki ograniczające prędkość, przebudowa istniejących wjazdów z dróg gminnych na drogi powiatowe, wojewódzkie i krajowe) ▪ budowa przystanków i przydrożnych zatok poprawiających bezpieczeństwo użytkowników ▪ rozwój i pielęgnacja zieleni na terenach rekreacyjnych i w centrach wsi ▪ inwentaryzacja zasobów przyrodniczych
	1.3. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury społecznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów oświatowych i kulturalnych ▪ modernizacja i termomodernizacja obiektów oświatowych i kulturalnych ▪ budowa sal gimnastycznych, hal sportowych i boisk szkolnych ▪ budowa i modernizacja i wyposażanie placów zabaw ▪ rozwój infrastruktury turystycznej w miejscach atrakcyjnych turystycznie ▪ poprawa dostępności do szerokopasmowego Internetu ▪ urządzenie przestrzeni w centrach miejscowości na potrzeby ogólnodostępnych miejsc do rozwoju kultury, rekreacji i wypoczynku
	1.4. Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększanie dostępności do łączy telekomunikacyjnych, w szczególności do szerokopasmowego Internetu ▪ przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu ▪ zwiększanie dostępności usług publicznych przy wykorzystaniu Internetu i innych nowoczesnych technologii ▪ zapewnienie powszechnego dostępu do e-usług i e-administracji ▪ budowa sieci bezpłatnego dostępu do Internetu

Tabela 4. Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 2 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR 2: ŚRODOWISKO		
CEL STRATEGICZNY 2. CZYSSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE	2.1. Ochrona walorów i zasobów środowiska naturalnego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ochrona ważnych pod względem przyrodniczym obiektów i terenów ▪ modernizacja systemów melioracyjnych, budowa zbiorników małej retencji ▪ racjonalne wykorzystanie zasobów środowiskowych ▪ inwentaryzacja i waloryzacja obszarów cennych przyrodniczo ▪ tworzenie nowych form ochrony przyrody ▪ odpowiednie oznakowanie pomników przyrody i innych cennych przyrodniczo obiektów i terenów
	2.2. Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ instalacja/montaż systemów solarnych i fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej ▪ montaż instalacji prosumenckich ▪ budowa lamp hybrydowych ▪ budowa farmy fotowoltaicznej ▪ wspieranie działań zmierzających do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii ▪ promocja wykorzystania alternatywnych źródeł energii
	2.3. Poprawa efektywności energetycznej budynków oraz gospodarka niskoemisyjna.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ termomodernizacja budynków użyteczności publicznej ▪ wymiana opraw oświetleniowych na energooszczędne (LED) ▪ modernizacja systemów grzewczych ▪ montaż pomp ciepła ▪ transport niskoemisyjny ▪ tworzenie infrastruktury rowerowej (budowa ścieżek rowerowych) ▪ wdrażanie planu gospodarki niskoemisyjnej
	2.4. Rozwój systemu gospodarki odpadami.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zbieranie i składowanie zebranych odpadów ▪ organizowanie efektywnego systemu zbiórki odpadów wielkogabarytowych i niebezpiecznych ▪ zwiększenie udziału recyklingu ▪ wyeliminowanie nielegalnych składowisk odpadów ▪ monitoring zagrożeń w zakresie nielegalnych wysypisk odpadów ▪ wsparcie procesów utylizacyjnych, w szczególności odpadów azbestowych ▪ upowszechnianie selektywnej zbiórki odpadów ▪ edukacja mieszkańców w zakresie odpowiedniego segregowania odpadów

Tabela 4. Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 2 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz - c.d.

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR 2: ŚRODOWISKO		
CEL STRATEGICZNY 2. CZYSSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE	2.5. Wdrożenie systemu zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przeprowadzanie działań na rzecz ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery ▪ zapobieganie tworzeniu nielegalnych wysypisk śmieci ▪ opracowanie i wdrażanie planu gospodarki niskoemisyjnej ▪ promocja i upowszechnianie zachowań skutkujących zmniejszeniem emisji zanieczyszczeń do środowiska ▪ podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców
	2.6. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz upowszechnianie proekologicznego stylu życia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wdrożenie kampanii promocyjnej oraz działań zmierzających do podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców ▪ wdrożenie w placówkach oświatowych zajęć z proekologicznych zachowań ▪ edukacja prozdrowotna ▪ promocja zdrowego, ekologicznego stylu życia ▪ organizacja zajęć terenowych dla uczniów w ekologicznych gospodarstwach rolnych ▪ organizacja akcji sprzątania świata ▪ organizacja akcji informacyjnych

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 5. Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 3 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR 3: MIESZKAŃCY		
CEL STRATEGICZNY 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY	3.1. Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wsparcie edukacji oraz systematyczna aktualizacja programów edukacyjnych ▪ organizacja zajęć wyrównawczych dla uczniów ▪ poszerzenie oferty efektywnych działań edukacyjnych i zajęć pozalekcyjnych ▪ wspieranie edukacji pozaszkolnej ▪ zapewnienie odpowiedniej pomocy pedagogicznej uczniom znajdującym się w trudnej sytuacji ▪ organizacja zajęć edukacyjnych oraz kształcenia ustawicznego dla osób dorosłych ▪ pomoc stypendialna dla najzdolniejszych uczniów
	3.2. Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i doposażenie placówek oświatowych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ doposażenie szkół w pomoce i materiały dydaktyczne ▪ komputeryzacja i cyfryzacja placówek oświatowych ▪ upowszechnianie kultury fizycznej wśród uczniów
	3.3. Podejmowanie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pomoc dzieciom i młodzieży zagrożonym wykluczeniem społecznym ▪ aktywizacja osób bezrobotnych ▪ upowszechnianie wolontariatu ▪ promowanie aktywności i wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych ▪ promowanie form współdziałania w zakresie opieki nad osobami starszymi oraz niepełnosprawnymi ▪ działania na rzecz integracji społeczności lokalnej ▪ promocja aktywności kobiet w życiu zawodowym i społecznym ▪ usuwanie barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym oraz rodzicom z dziećmi ▪ wsparcie dla osób dotkniętych przemocą ▪ tworzenie centrów integracji społecznej ▪ stworzenie gminnego programu aktywizacji osób starszych ▪ tworzenie warunków do powstawania lokalnych inicjatyw edukacyjnych, podnoszących kwalifikacje lokalnej społeczności

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 5. Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 3 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz - c.d.

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR 3: MIESZKAŃCY		
CEL STRATEGICZNY 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY	3.4. Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych oraz promocja prozdrowotnego stylu życia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspieranie i promocja badań profilaktycznych ▪ rozwój ochrony zdrowia w placówkach edukacyjnych ▪ promocja, kształtowanie i pobudzanie świadomości mieszkańców w zakresie zdrowego stylu życia i odżywiania ▪ propagowanie i wspieranie inicjatyw wykorzystujących infrastrukturę rekreacyjno-sportową w celu wypracowania zachowań prozdrowotnych ▪ profilaktyka antyuzależnieniowa/zdrowotna/programy profilaktyczne ▪ przeciwdziałanie uzależnieniom ▪ przeciwdziałanie pogłębianiu się zjawisk patologicznych ▪ poprawa dostępności do wysokiej jakości usług medycznych o charakterze ogólnym i specjalistycznym (np. rozszerzenie oferty konsultacji medycznych i badań specjalistycznych) ▪ kształtowanie, pobudzanie świadomości oraz wsparcie osób wykluczonych społecznie
	3.5. Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zwiększenie jakości funkcjonowania obiektów kultury ▪ opracowanie i rozbudowa programów kultury weekendowej i jej popularyzacja ▪ organizacja dodatkowych zajęć i kół zainteresowań w dziedzinie kultury i tożsamości regionalnej ▪ tworzenie warunków oraz działania na rzecz wzbogacenia oferty sposobów spędzania wolnego czasu przez mieszkańców gminy
	3.6. Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ doposażanie jednostek zajmujących się utrzymaniem bezpieczeństwa na terenie gminy (zakup samochodów i wyposażenia dla jednostek OSP) ▪ poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym ▪ budowa systemu monitoringu wizyjnego ▪ rozwój współpracy międzygminnej na rzecz podnoszenia poziomu bezpieczeństwa i odpowiedniego zabezpieczenia w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 6. Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 4 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR 4: GOSPODARKA		
CEL STRATEGICZNY 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	4.1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ aktywne wspieranie rozwoju i konkurencyjności lokalnych przedsiębiorców ▪ wsparcie unowocześniania procesów produkcyjnych i usług wysokospecjalistycznych ▪ wspieranie doradztwa w zakresie zakładania i prowadzenia własnych działalności gospodarczej ▪ wspieranie równości szans na rynku pracy ▪ aktywizacja zawodowa kobiet ▪ organizacja kursów przekwalifikujących ▪ doradztwo zawodowe ▪ dostosowanie systemu edukacji do potrzeb lokalnego rynku pracy ▪ wykorzystanie nowoczesnych form szkoleniowych (np. e-learningu) ▪ efektywne wykorzystanie środków z Unii Europejskiej na rozwój przedsiębiorczości
	4.2. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyznaczenie terenów pod inwestycje oraz ich uzbrajanie ▪ tworzenie i wdrażanie systemów wsparcia lokalnej przedsiębiorczości ▪ tworzenie preferencyjnych warunków przyciągających inwestorów zewnętrznych ▪ aktywne poszukiwanie inwestorów krajowych i zagranicznych zainteresowanych prowadzeniem działalności gospodarczej na terenie gminy ▪ stworzenie, promocja i upowszechnianie profesjonalnej i konkurencyjnej oferty inwestycyjnej gminy
	4.3. Podejmowanie działań na rzecz restrukturyzacji rolnictwa oraz zwiększania opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji i integracji produkcji rolnej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności, towarowości i specjalizacji gospodarstw rolnych ▪ rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego pozwalający na wykorzystanie lokalnego potencjału surowcowego ▪ wzmacnianie systemu doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców (spółdzielnie, grupy producenckie, powiązania kooperacyjne) ▪ wspieranie rozwoju i promocja ekologicznego rolnictwa ▪ wspieranie edukacji rolników na temat opłacalności produkcji rolnej oraz nowoczesnego rolnictwa ▪ wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę drogową, komunalną, społeczną i energetyczną ▪ promowanie specjalizacji w produkcji rolnej ▪ pomoc w zakresie pozyskiwania środków na modernizację gospodarstw rolnych

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 6. Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 4 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz

Cel strategiczny	Cel operacyjny	Kierunki działań
OBSZAR 4: GOSPODARKA		
CEL STRATEGICZNY 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	4.4. Aktywizacja i promocja pozarolniczych form działalności gospodarczej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie warunków do podejmowania działalności gospodarczej i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy ▪ promowanie przedsiębiorczych postaw na etapie edukacji szkolnej ▪ promocja i wspieranie podejmowania oraz prowadzenia pozarolniczych form działalności gospodarczej ▪ wspieranie działalności gospodarstw ekologicznych, sprzedających produkty bezpośrednio z gospodarstwa ▪ pomoc w zakresie pozyskiwania środków na modernizację gospodarstw lub podejmowanie pozarolniczych form działalności
	4.5. Tworzenie korzystnych warunków do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca z gminami ościennymi w zakresie stworzenia kompleksowej oferty agroturystycznej ▪ wspieranie organizacji szkoleń dla mieszkańców w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności agroturystycznej ▪ promocja agroturystyki jako nowej formy działalności gospodarczej ▪ promocja produktów lokalnych ▪ odpowiednie zagospodarowanie i wyeksponowanie atrakcji turystycznych ▪ promocja walorów przyrodniczych występujących na terenie gminy ▪ pomoc w pozyskiwaniu funduszy na podejmowanie działalności w sferze agroturystyki
	4.6. Wdrożenie nowoczesnego i efektywnego systemu promocji gminy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ promocja na portalach społecznościowych, wykorzystanie nowych technologii komunikacyjnych dla promocji gminy ▪ stworzenie bazy danych miejsc noclegowych i punktów gastronomicznych ▪ wydawanie broszur, ulotek i map promujących atrakcyjność gminy ▪ skuteczna promocja gospodarcza gminy

Źródło: Opracowanie własne

2.3. Zadania polegające na poprawie sytuacji na danym obszarze

2.3.1. Lista zadań

Lista zadań do realizacji w bezpośredniej bądź dalszej przyszłości powstała na podstawie analizy celów rozwoju Gminy, jej mocnych i słabych stron a także szans i zagrożeń. Zadania te, pogrupowane tematycznie, a w dalszej części niniejszego dokumentu ułożone według kryterium ważności, rozwiązywane będą poprzez realizację konkretnych projektów inwestycyjnych lub społecznych. Dla każdego projektu realizowanego w latach 2005-2022 określone zostały ramy czasowe jego realizacji, a także źródła finansowania.

Projekty pozostałe, planowane do realizacji bez dofinansowania z środków UE zostaną opisane analogicznie na większym poziomie ogólności (dotyczy to w szczególności montażu finansowego poszczególnych projektów).

Tabela 7. Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 1

Cel strategiczny 1. FUNKCJONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ

CELE OPERACYJNE:

- **Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej**
- **Estetyzacja, rewitalizacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznej**
- **Modernizacja i rozbudowa infrastruktury społecznej**
- **Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych**

PLANOWANE PROJEKTY:

- Przebudowa drogi gminnej Nr 108343 L w miejscowości Wilkołaz Górny i Zdrapy
- Przebudowa drogi gminnej nr 108344 L położonej na działce nr ew. 74 w miejscowości Wilkołaz Dolny Gmina Wilkołaz
- Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Wilkołaz Pierwszy na działce nr ewidencyjny 791 i 849
- Przebudowa drogi gminnej nr 108319 L w m. Ostrów-Kolonia gm. Wilkołaz
- Przebudowa drogi gminnej na działce nr ewid. 936 w miejscowości Pułankowice Gmina Wilkołaz
- Przebudowa drogi gminnej położonej na działce nr 205 obręb ewidencji Rudnik Szlachecki gmina Wilkołaz
- Przebudowa drogi gminnej nr 108343 L położonej na działce nr ew. 54 w miejscowości Wilkołaz Górny
- Przebudowa drogi gminnej na działce nr ew. 8/3 położonej w miejscowości Wilkołaz Górny
- Modernizacja - przebudowa drogi gminnej na dz. nr 34 w Ostrowie gm. Wilkołaz
- Odbudowa drogi gminnej nr 108329L w miejscowości Marianówka, gm. Wilkołaz
- Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Obroki, gm. Wilkołaz
- Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego na drodze gminnej na działce nr 11 w miejscowości Ostrów, gm. Wilkołaz
- Utwardzenie dna wąwozu lessowego w miejscowości Ewunin
- Asfaltowanie drogi przy lesie Dębina
- Położenie nawierzchni asfaltowej na drodze 108344 w miejscowości Ostrów Kolonia
- Budowa chodnika przy drodze wojewódzkiej nr 842 w miejscowości Rudnik Szlachecki i Rudnik - Kolonia, gm. Wilkołaz
- Budowa wodociągu II etap zad 4 w miejscowości Marianówka, cz. Obrok wraz z budową stacji wodociągowej
- Budowa wodociągu III etap w miejscowościach Rudnik Szlachecki, cz. Rudnik Szlachecki Kolonia
- Przebudowa istniejącej sieci wodociągowej w miejscowości Pułankowice
- Budowa gminnej zbiorczej oczyszczalni ścieków dla Gminy Wilkołaz
- Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Drugi
- Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Pierwszy
- Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Trzeci
- Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej na terenie Gminy Wilkołaz – etap I
- Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej na terenie Gminy Wilkołaz –etap II
- Budowy hali sportowej przy Zespole Szkół w Wilkołazie Pierwszym, gm. Wilkołaz
- Budowy hali sportowej przy Szkole Podstawowej w Rudniku Szlacheckim, gm. Wilkołaz
- Budowy hali sportowej przy Szkole Podstawowej w Ostrowie, gm. Wilkołaz
- Budowa boiska wielofunkcyjnego przy Zespole Szkół w Wilkołazie
- Rewitalizacja terenu wokół Urzędu Gminy Wilkołaz oraz rewitalizacja innych obszarów gminy tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze
- Tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3 – 4 lat, poprzez budowę przedszkola gminnego w miejscowości Wilkołaz III
- Modernizacja starego budynku Urzędu Gminy wpisanego w rejestr zabytków
- Kompleksowa modernizacja świetlicy w Ostrowie
- Modernizacja świetlicy w Zalesiu
- Przebudowa budynku JKR na dom wiejski wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Ostrów-Kolonia, gm. Wilkołaz
- Budowa ogólnodostępnego placu zabaw w miejscowości Pułankowice
- Budowa placu zabaw w Rudniku, gm. Wilkołaz
- Budowa placu zabaw w Marianówce, gm. Wilkołaz

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Budowa społeczeństwa informacyjnego Gminy Wilkołaz ▪ Realizacja projektu edukacji cyfrowej (Latarnicy Polski Cyfrowej 2020) ▪ Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców Gminy Wilkołaz	
Beneficjenci ostateczni: <ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy gminy ▪ przedsiębiorcy i inwestorzy ▪ turyści	Partnerzy: <ul style="list-style-type: none"> ▪ władze samorządowe innych jednostek samorządowych ▪ placówki oświatowe ▪ zarząd dróg wojewódzkich i powiatowych
Korzyści bezpośrednie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ poprawa dostępności komunikacyjnej Gminy ▪ wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy ▪ wzrost liczby inwestycji na terenie Gminy ▪ poprawa atrakcyjności osiedleńczej Gminy ▪ wzrost jakości życia mieszkańców ▪ lepszy dostęp do infrastruktury edukacyjnej i sportowej ▪ lepsza jakość usług edukacyjnych ▪ wzrost partycypacji publicznej i społecznej mieszkańców ▪ zmniejszenie zjawiska wykluczenia cyfrowego	
Źródła finansowania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ budżet gminy ▪ pozostałe środki publiczne, w tym krajowe fundusze celowe ▪ dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WL 2014-2020, PROW 2014-2020), pozostałych funduszy (np. GIS, WFOŚiGW, NFOŚiGW) oraz ministerialne ▪ instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe)	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 8. Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 2. CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE

Cel strategiczny 2. CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE	
CELE OPERACYJNE:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ochrona walorów i zasobów środowiska naturalnego ▪ Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych ▪ Poprawa efektywności energetycznej budynków oraz gospodarka niskoemisyjna ▪ Rozwój systemu gospodarki odpadami ▪ Wdrożenie systemu zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska ▪ Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz upowszechnianie proekologicznego stylu życia 	
PLANOWANE PROJEKTY:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Montaż kolektorów słonecznych na obiektach użyteczności publicznej i obiektach prywatnych ▪ Montaż instalacji fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej ▪ Montaż instalacji prosumenckich ▪ Modernizacja nieefektywnych źródeł oświetlenia drogowego na terenie Gminy Wilkołaz ▪ Budowa lamp hybrydowych ▪ Budowa farmy fotowoltaicznej ▪ Instalacja gazowych pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej ▪ Budowa ścieżek rowerowych ▪ Budowa zbiorników małej retencji ▪ Cykl szkoleń z zakresu założeń pakietu klimatycznego ▪ Promocja proekologicznych zachowań ▪ Warsztaty dla dzieci i młodzieży szkolnej z zakresu gospodarki niskoemisyjnej ▪ Działania edukacyjne skierowane do mieszkańców gminy - Dzień Gospodarki Niskoemisyjnej ▪ Zielone zamówienia publiczne 	
Beneficjenci ostateczni:	Partnerzy:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy gminy ▪ przedsiębiorcy i inwestorzy ▪ turyści 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ władze samorządowe innych jednostek samorządowych ▪ przedsiębiorcy działający w branżach OZE ▪ placówki edukacyjne ▪ instytucje ochrony środowiska
Korzyści bezpośrednie:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ poprawa stanu środowiska naturalnego ▪ wzrost poziomu wykorzystania odnawialnych źródeł energii ▪ wzrost atrakcyjności inwestycyjnej Gminy ▪ wzrost liczby inwestycji na terenie Gminy ▪ poprawa atrakcyjności osiedleńczej Gminy ▪ wzrost jakości życia mieszkańców ▪ poprawa estetyki i wizerunku Gminy ▪ poprawa atrakcyjności turystycznej 	
Źródła finansowania:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ budżet gminy ▪ pozostałe środki publiczne, w tym krajowe fundusze celowe ▪ dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WL 2014-2020, PROW 2014-2020), pozostałych funduszy (np. GIS, WFOŚiGW, NFOŚiGW) oraz ministerialne ▪ instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe) 	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 9. Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY

Cel strategiczny 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY	
CELE OPERACYJNE:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie ▪ Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i doposażenie placówek oświatowych ▪ Podejmowanie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu ▪ Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych oraz promocja prozdrowotnego stylu życia ▪ Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu ▪ Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego 	
PLANOWANE PROJEKTY:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Organizacja zajęć dla dzieci przedszkolnych pozwalających na zwiększenie kompetencji społecznych ▪ Organizacja zajęć językowych dla szkół z terenu Gminy Wilkołaz ▪ Zakup niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia przedszkolnego ▪ Zakup instrumentów muzycznych dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej Wilkołaz ▪ Zakup lekkiego samochodu strażackiego dla OSP Zalesie 	
Beneficjenci ostateczni:	Partnerzy:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy gminy ▪ organizacje pozarządowe 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ władze samorządowe innych jednostek samorządowych ▪ placówki edukacyjne
Korzyści bezpośrednie:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost jakości życia mieszkańców ▪ wzrost ilości usług edukacyjnych ▪ wzrost poziomu edukacji ▪ lepszy dostęp oraz jakość usług edukacji, ochrony zdrowia i pomocy społecznej ▪ wzrost partycypacji publicznej i społecznej mieszkańców ▪ poprawa jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych ▪ reintegracja społeczna 	
Źródła finansowania:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ budżet gminy ▪ pozostałe środki publiczne, w tym krajowe fundusze celowe ▪ dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WL 2014-2020, PROW 2014-2020), pozostałych funduszy (np. GIS, WFOŚiGW, NFOŚiGW) oraz ministerialne ▪ instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe) 	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 10. Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA

Cel strategiczny 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	
CELE OPERACYJNE:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy ▪ Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy ▪ Podejmowanie działań na rzecz restrukturyzacji rolnictwa oraz zwiększania opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji i integracji produkcji rolnej ▪ Aktywizacja i promocja pozarolniczych form działalności gospodarczej ▪ Tworzenie korzystnych warunków do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki ▪ Wdrożenie nowoczesnego i efektywnego systemu promocji gminy 	
PLANOWANE PROJEKTY:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Promocja walorów turystycznych Gminy Wilkołaz poprzez zakup gadżetów promocyjnych ▪ Zakup iluminacji świetlnych ▪ Zakup i instalacja Witaczy, jako element promocji Gminy Wilkołaz 	
Beneficjenci ostateczni:	Partnerzy:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ mieszkańcy gminy ▪ inwestorzy zainteresowani rozwojem działalności na terenie gminy ▪ przedsiębiorcy działający na terenie Gminy ▪ rolnicy ▪ turyści ▪ organizacje pozarządowe działające w sferze ekonomii społecznej 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ władze samorządowe innych jednostek samorządowych ▪ organizacje pozarządowe ▪ Lokalna Grupa Działania
Korzyści bezpośrednie:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy ze szczególnym uwzględnieniem drobnej działalności usługowej ▪ wzrost atrakcyjności inwestycyjnej gminy ▪ wzrost liczby inwestycji na terenie gminy ▪ powstanie nowych miejsc pracy oraz spadek bezrobocia ▪ wzrost kwalifikacji zawodowych mieszkańców ▪ wzrost zamożności i jakości życia mieszkańców 	
Źródła finansowania:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ budżet gminy ▪ pozostałe środki publiczne, w tym krajowe fundusze celowe ▪ dotacje, w tym z funduszy unijnych (np. w ramach RPO WL 2014-2020, PROW 2014-2020), pozostałych funduszy (np. GIS, WFOŚiGW, NFOŚiGW) oraz ministerialne ▪ instrumenty finansowe – pozadotacyjne środki finansowe w ramach funduszy unijnych (np. pożyczki, wsparcie kapitałowe) 	

Źródło: Opracowanie własne

2.3.2. Realizacja zadań i projektów

Lista zadań zestawiona w poprzednim rozdziale często podlega etapowaniu. W poniższej tabeli zestawiono przewidywany harmonogram realizacji zadań i projektów. Tabela ta pozwoli na określenie stopnia zapotrzebowania na środki budżetowe i pozabudżetowe w poszczególnych latach.

Tabela zawiera zestawienie zadań pogrupowanych według przynależności do określonego celu operacyjnego. Zakłada się, że projekty nie zrealizowane w założonym do realizacji roku/okresie przechodzą na rok/okres następny.

Tabela 11. Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 1. FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ

Cel strategiczny	Zadanie/projekt	Rodzaj zadania	Okres realizacji						Koszt zadania	Możliwe źródła finansowania
			2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Cel strategiczny 1. FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ	Przebudowa drogi gminnej Nr 108343 L w miejscowości Wilkołaz Górny i Zdrapy	Inwestycyjne							950 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej nr 108344 L położonej na działce nr ew. 74 w miejscowości Wilkołaz Dolny Gmina Wilkołaz	Inwestycyjne							900 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Wilkołaz Pierwszy na działce nr ewidencyjny 791 i 849	Inwestycyjne							505 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej nr 108319 L w m. Ostrów-Kolonia gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							430 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej na działce nr ewid. 936 w miejscowości Pułankowice Gmina Wilkołaz	Inwestycyjne							750 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej położonej na działce nr 205 obręb ewidencji Rudnik Szlachecki gmina Wilkołaz	Inwestycyjne							120 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej nr 108343L położonej na działce nr ew. 54 w miejscowości Wilkołaz Górny	Inwestycyjne							400 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej na działce nr. ew. 8/3 położonej w miejscowości Wilkołaz Górny	Inwestycyjne							120 000,00	Środki własne, Środki UE
	Modernizacja - przebudowa drogi gminnej na dz. nr 34 w Ostrowie gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							115 000,00	Środki własne, Środki UE
	Odbudowa drogi gminnej nr 108329L w miejscowości Marianówka, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							700 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Obroki, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							500 000,00	Środki własne, Środki UE
	Asfaltowanie drogi przy lesie Dębina	Inwestycyjne							1 200 000,00	Środki własne, Środki UE
	Położenie nawierzchni asfaltowej na drodze 108344 w miejscowości Ostrów-Kolonia								95 000,00	Środki własne, Środki UE
	Utwardzenie dna i odwodnienie wąwozu lessowego na drodze gminnej na działce nr 11 w miejscowości Ostrów, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							80 000,00	Środki własne, Środki UE
	Utwardzenie dna wąwozu lessowego w miejscowości Ewunin	Inwestycyjne							80 000,00	Środki własne, Środki UE
Budowa chodnika przy drodze wojewódzkiej nr 842 w miejscowości Rudnik Szlachecki i Rudnik - Kolonia, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							200 000,00	Środki własne, Środki UE	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11. Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 1. FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ - c.d.

Cel strategiczny	Zadanie/projekt	Rodzaj zadania	Okres realizacji						Koszt zadania	Możliwe źródła finansowania
			2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Cel strategiczny 1. FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ	Budowa wodociągu II etap zad 4 w miejscowości Marianówka, cz. Obrok	Inwestycyjne							4 120 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa wodociągu III etap w miejscowościach Rudnik Szlachecki, cz. Rudnik Szlachecki Kolonia	Inwestycyjne							2 707 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa istniejącej sieci wodociągowej w miejscowości Pułankowice	Inwestycyjne							740 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa gminnej zbiorczej oczyszczalni ścieków dla Gminy Wilkołaz	Inwestycyjne							3 000 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Drugi	Inwestycyjne							3 000 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Pierwszy	Inwestycyjne							3 000 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa kanalizacji ściekowej w miejscowości Wilkołaz Trzeci	Inwestycyjne							3 000 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej a terenie Gminy Wilkołaz – etap I	Inwestycyjne							4 000 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa oczyszczalni przydomowych w zabudowie rozproszonej na terenie Gminy Wilkołaz –etap II	Inwestycyjne							4 000 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowy hali sportowej przy Zespole Szkół w Wilkołazie Pierwszym, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							3 800 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowy hali sportowej przy Szkole Podstawowej w Rudniku Szlacheckim, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							1 700 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowy hali sportowej przy Szkole Podstawowej w Ostrowie, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							1 900 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa boiska wielofunkcyjnego przy Zespole Szkół w Wilkołazie	Inwestycyjne							450 000,00	Środki własne, Środki UE
	Rewitalizacja terenu wokół Urzędu Gminy Wilkołaz	Inwestycyjne							250 000,00	Środki własne, Środki UE
	Tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego dla dzieci w wieku 3 – 4 lat, poprzez budowę przedszkola gminnego w miejscowości Wilkołaz III	Inwestycyjne							500 000,00	Środki własne, Środki UE
Modernizacja starego budynku Urzędu Gminy wpisanego w rejestr zabytków	Inwestycyjne							1 000 000,00	Środki własne, Środki UE	

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 11. Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 1. FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ - c.d.

Cel strategiczny	Zadanie/projekt	Rodzaj zadania	Okres realizacji						Koszt zadania	Możliwe źródła finansowania
			2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Cel strategiczny 1. FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ	Kompleksowa modernizacja świetlicy w Ostrowie	Inwestycyjne							200 000,00	Środki własne, Środki UE
	Modernizacja świetlicy w Zalesiu	Inwestycyjne							250 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przebudowa budynku JKR na dom wiejski wraz z zagospodarowaniem terenu w miejscowości Ostrów-Kolonia, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							180 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa ogólnodostępnego placu zabaw w miejscowości Pułankowice	Inwestycyjne							60 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa placu zabaw w Rudniku, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							50 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa placu zabaw w Marianówce, gm. Wilkołaz	Inwestycyjne							50 000,00	Środki własne, Środki UE
	Budowa społeczeństwa informacyjnego Gminy Wilkołaz	Inwestycyjne							250 000,00	Środki własne, Środki UE
	Realizacja projektu edukacji cyfrowej (Latarnicy Polski Cyfrowej 2020)	Inwestycyjne							250 000,00	Środki własne, Środki UE
	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu mieszkańców Gminy Wilkołaz	Inwestycyjne							300 000,00	Środki własne, Środki UE

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 12. Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 2. CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE

Cel strategiczny	Zadanie/projekt	Rodzaj zadania	Okres realizacji						Koszt zadania	Możliwe źródła finansowania
			2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Cel strategiczny 2. FUNKCJONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ	Montaż kolektorów słonecznych na obiektach użyteczności publicznej i obiektach prywatnych	Inwestycyjne							8 000 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Montaż instalacji fotowoltaicznych na obiektach użyteczności publicznej	Inwestycyjne							350 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Montaż instalacji prosumenckich	Inwestycyjne							2 500 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Modernizacja nieefektywnych źródeł oświetlenia drogowego w miejscowości Rudnik - Kolonia i Wilkołaz Drugi	Inwestycyjne							500 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO
	Budowa lamp hybrydowych	Inwestycyjne							200 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO
	Budowa farmy fotowoltaicznej	Inwestycyjne							6 000 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW, ESCO
	Instalacja gazowych pomp ciepła w budynkach użyteczności publicznej	Inwestycyjne							200 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Budowa ścieżek rowerowych na terenie Gminy	Inwestycyjne							500 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Cykl szkoleń z zakresu założeń pakietu klimatycznego	„Miekkie”							50 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Promocja proekologicznych zachowań	„Miekkie”							50 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Warsztaty dla dzieci i młodzieży szkolnej z zakresu gospodarki niskoemisyjnej	„Miekkie”							25 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Działania edukacyjne skierowane do mieszkańców gminy - Dzień Gospodarki Niskoemisyjnej	„Miekkie”							10 000,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW
	Zielone zamówienia publiczne	„Miekkie”							0,00	Środki własne, Środki UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW, NFOŚiGW, WFOŚiGW

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 13. Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY

Cel strategiczny	Zadanie/projekt	Rodzaj zadania	Okres realizacji						Koszt zadania	Możliwe źródła finansowania
			2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Cel strategiczny 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY	Organizacja zajęć dla dzieci przedszkolnych pozwalających na zwiększenie kompetencji społecznych	„Miekkie”							200 000,00	Środki własne, Środki UE
	Organizacja zajęć językowych dla szkół z terenu Gminy Wilkołaz	„Miekkie”							50 000,00	Środki własne, Środki UE
	Zakup niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia przedszkolnego	„Miekkie”							250 000,00	Środki własne, Środki UE
	Zakup instrumentów muzycznych dla Młodzieżowej Orkiestry Dętej Wilkołaz	Inwestycyjne							25 000,00	Środki własne, Środki UE
	Zakup lekkiego samochodu strażackiego dla OSP Zalesie	Inwestycyjne							250 000,00	Środki własne, Środki UE

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14. Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA

Cel strategiczny	Zadanie/projekt	Rodzaj zadania	Okres realizacji						Koszt zadania	Możliwe źródła finansowania
			2015	2016	2017	2018	2019	2020		
Cel strategiczny 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	Promocja walorów turystycznych Gminy Wilkołaz poprzez zakup gadżetów promocyjnych	Inwestycyjne							40 000,00	Środki własne, Środki UE
	Zakup iluminacji świetlnych	Inwestycyjne							50 000,00	Środki własne
	Zakup i instalacja Witaczy, jako element promocji Gminy Wilkołaz	Inwestycyjne							50 000,00	Środki własne

Źródło: Opracowanie własne

2.3. Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami dokumentów wspólnotowych, krajowych i wojewódzkich o charakterze strategicznym

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015 – 2022, a w szczególności jej cele strategiczne i operacyjne są zgodne z celami innych dokumentów strategicznych na szczeblu międzynarodowym, krajowym i wojewódzkim. Poniżej przedstawiono analizę zgodności niniejszej Strategii z celami takich dokumentów.

Strategia UE Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Strategia Europa 2020 jest dokumentem opracowanym przez Komisję Europejską, którego głównym celem jest określenie kierunków działań, których realizacja poskutkuje wyjściem z kryzysu i przygotowaniem gospodarki europejskiej na wyzwania czekające w okresie, na jaki Strategia została przygotowana. Strategia Europa 2020 została przyjęta przez Radę Europejską 17 czerwca 2010 roku. W Strategii podkreślona została potrzeba wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. W celu osiągnięcia powyższych założeń zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia i zapewniającej spójność: gospodarczą, społeczną i terytorialną.

W strategii wyznaczone zostały także cele Unii na 2020 rok. Zgodnie z nimi:

- wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%,
- na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczyć 3% PKB Unii,
- należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (w tym ograniczenie emisji dwutlenku węgla nawet o 30%, jeśli pozwolą na to warunki),
- liczbę osób przedwcześnie kończących naukę szkolną należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie,
- liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

Powyższe cele szczegółowe wpisują się w realizację trzech ogólnych priorytetów: inteligentny rozwój, zrównoważony rozwój, rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu.

Komisja w Strategii przedstawia siedem projektów przewodnich, które umożliwią postępy w ramach każdego z priorytetów tematycznych:

- „Unia innowacji” – wykorzystywanie działalności badawczo-rozwojowych do zwalczania takich problemów jak: zmiany klimatu, efektywność energetyczna, zasoby czy zmiany demograficzne,
- „Mobilna Młodzież” – poprawa warunków i podniesienie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego oraz podniesienie poziomu kształcenia i szkolenia na każdym szczeblu edukacyjnym, a także poprawa sytuacji młodzieży na rynku pracy,
- „Europejska agenda cyfrowa” – osiągnięcie trwałych korzyści ekonomicznych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego, a przez to ułatwienie dostępu do szerokopasmowego Internetu,
- „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – wsparcie w kierunku niskoemisyjnego i efektywniejszego wykorzystania zasobów przez społeczeństwo; zwiększanie bezpieczeństwa energetycznego,
- „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – wsparcie przedsiębiorczości i pomoc w sprostaniu nowych wyzwań, wsparcie konkurencyjności przemysłu europejskiego, pomoc w wykorzystaniu możliwości wynikających z globalizacji i gospodarki przyjaznej środowisku,
- „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – unowocześnianie rynków pracy związane z rosnącym bezrobociem, a także zapewnienie trwałości obecnych modeli społecznych,
- „Europejski program walki z ubóstwem” – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, zwiększenie świadomości i uznania pracy ludzi ubogich i zagrożonych wykluczeniem społecznym, umożliwiając im godne życie i aktywne uczestnictwo w życiu społecznym.

Cele zaplanowane do realizacji w ramach Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015 – 2022 są zgodne z priorytetami, celami oraz założeniami projektów przewodnich Strategii Europa 2020.

Tabela 15. Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Strategii UE Europa 2020

Strategia UE Europa 2020		Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022								
		CEL STRATEGICZNY								
		1		2		3		4		
		FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ		CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE		ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY		NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA		
		CELE OPERACYJNE								
INICJATYWA PRZEWODNIA	1	Europejska agenda cyfrowa	4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych						
	2	Unia innowacji	4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych						
	3	Mobilna młodzież	4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych			1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie	1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy
	4	Europa efektywnie korzystająca z zasobów			2	Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i poprawa efektywności energetycznej budynków				
					5	Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz upowszechnianie proekologicznego stylu życia				
	5	Polityka przemysłowa w erze globalizacji							1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy
	6	Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia					1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie		
2							Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i wyposażenie placówek oświatowych			
7	Europejski program walki z ubóstwem					3	Podjęcie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu			

Źródło: Opracowanie własne

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności jest dokumentem określającym główne trendy, wyzwania oraz koncepcję rozwoju kraju w perspektywie długookresowej, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 5 lutego 2013 roku. Głównym celem dokumentu jest poprawa jakości życia Polaków, a głównym sposobem osiągnięcia tego celu jest stabilny i wysoki wzrost gospodarczy. Cel ten będzie osiągnięty poprzez realizację następujących celów strategicznych:

I. Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna:

- Cel 1. Wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji.
- Cel 2. Zmniejszanie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym.
- Cel 3. Poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki.
- Cel 4. Wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki.

II. Polska Cyfrowa:

- Cel 5. Stworzenie Polski Cyfrowej.

III. Kapitał Ludzki:

- Cel 6. Rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”.

IV. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko:

- Cel 7. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska.

V. Równoważenie potencjałów rozwojowych regionu:

- Cel 8. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego zrównoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.
- Cel 9. Zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego.

VI. Sprawne Państwo:

- Cel 10. Stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej.

VII. Kapitał społeczny:

- Cel 11. Wzrost społecznego kapitału rozwoju.

Tabela 16. Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności.		Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022							
		CEL STRATEGICZNY							
		1		2		3		4	
		FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ		CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE		ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY		NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	
CELE STRATEGICZNE		CELE OPERACYJNE							
		1	Innowacyjność gospodarki i kreatywność indywidualna	4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych				
2	Polska Cyfrowa	4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych						
3	Kapitał Ludzki	4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych			1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie	1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy
4	Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	1	Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej	1	Ochrona walorów i zasobów środowiska naturalnego				
				2	Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i poprawa efektywności energo-tycznej budynków				
				3	Rozwój systemu gospodarki odpadami				
				4	Wdrożenie systemu zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska				
5	Równoważenie potencjałów rozwojowych regionu	1	Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej	2	Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i poprawa efektywności energo-tycznej budynków	1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie	1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy
6	Sprawne Państwo					1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie		
7	Kapitał społeczny					3	Podjęcie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu		

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo

Strategia Rozwoju Kraju 2020 jest główną strategią rozwojową w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 oparta jest na scenariuszu stabilnego rozwoju. Pomyślność realizacji wszystkich założonych w tej Strategii celów będzie uzależniona od wielu czynników zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, które mogą wpływać na dostępność środków finansowych na jej realizację. Szczególne znaczenie będzie miał rozwój sytuacji w gospodarce światowej, a w szczególności w strefie euro.

Celem głównym Strategii staje się więc wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności.

Celami strategicznymi zawartymi w dokumencie są:

Obszar strategiczny I. Sprawne i efektywne państwo:

Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem.

Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe.

Cel.I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.

Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka:

Cel.II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej.

Cel.II.2. Wzrost wydajności gospodarki.

Cel.II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki.

Cel.II.4. Rozwój kapitału ludzkiego.

Cel.II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych.

Cel.II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.

Cel.II.7. Zwiększenie efektywności transportu.

Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna:

Cel.III.1. Integracja społeczna.

Cel.III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.

Cel.III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego zrównoważonego rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.

Tabela 17. Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne

Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo.		Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022								
		CEL STRATEGICZNY								
		1		2		3		4		
FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ		CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE		ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY		NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA				
		CELE OPERACYJNE								
OBSZARY I CELE STRATEGICZNE	I. Sprawne i efektywne państwo: Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem. Cel I.2. Zapewnienie środków na działania rozwojowe. Cel I.3. Wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywatela.	1	Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej			1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie			
		2	Estetyzacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych			4	Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych oraz promocja prozdrowotnego stylu życia			
		3	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury społecznej					1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy	
	II. Konkurencyjna gospodarka: Cel.II.1. Wzmocnienie stabilności makroekonomicznej. Cel.II.2. Wzrost wydajności gospodarki. Cel.II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki. Cel.II.4. Rozwój kapitału ludzkiego. Cel.II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych. Cel.II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko. Cel.II.7. Zwiększenie efektywności transportu.	1	Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej	1	Ochrona walorów i zasobów środowiska naturalnego		1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie		
				2	Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i poprawa efektywności energetycznej budynków					
		3	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury społecznej	4	Wdrożenie systemu zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska		2	Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i doposażenie placówek oświatowych		
		4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych	5	Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz upowszechnianie proekologicznego stylu życia		1		1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy
	III. Spójność społeczna i terytorialna: Cel.III.1. Integracja społeczna. Cel.III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych. Cel.III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego zrównoważonego rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych.	1	Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej				1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie		
		2	Estetyzacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych				3	Podjęcie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu		
		4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych				4	Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych oraz promocja prozdrowotnego stylu życia		

Źródło: Opracowanie własne

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie (KSRR) została przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. Jest to kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny odnoszący się do prowadzenia polityki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim. Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań podejmowanych przez poszczególne resorty.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego wprowadza szereg modyfikacji sposobu planowania i prowadzenia polityki regionalnej w Polsce, a wraz z nimi różnych polityk publicznych mających największy wpływ na osiągnięcie celów określonych w stosunku do terytoriów. Wiele propozycji dotyczy zarządzania politykami ukierunkowanymi terytorialnie i obejmuje zagadnienia współpracy, koordynacji, efektywności, monitorowania i ewaluacji. KSRR zakłada także dalsze wzmacnianie roli regionów w osiągnięciu celów rozwojowych kraju i w związku z tym zawiera propozycje zmian roli samorządów wojewódzkich w tym procesie oraz modyfikacji sposobu udziału w nim innych podmiotów publicznych. Polityka regionalna jest w nim rozumiana szerzej niż dotychczas – jako interwencja publiczna realizująca cele rozwojowe kraju przez działania ukierunkowane terytorialnie, a których głównym poziomem planowania i realizacji pozostaje układ regionalny. Szczegółowe propozycje rozwiązań dotyczą przede wszystkim:

- odejścia od postrzegania polityki regionalnej wyłącznie przez zróżnicowania przestrzenne mierzone na poziomie regionów na rzecz wykorzystania potencjałów endogenicznych terytoriów dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – kreowania wzrostu, zatrudnienia i spójności,
- odejścia od podziału na polityki inter- i intraregionalną, na rzecz jednej, wspólnej polityki (ze wspólnymi celami) określającej cele w odniesieniu do terytorium dla wszystkich podmiotów publicznych, każdy z tych podmiotów realizuje inne zadania zgodnie ze sferą swojej kompetencji,
- stymulowania konkurencyjności w skali regionalnej, krajowej i międzynarodowej, jak również wspomaganie rozprzestrzeniania procesów rozwoju z ośrodków najszybciej rozwijających się na pozostałe obszary kraju,
- większej efektywności działań w ramach polityki regionalnej przez skoncentrowanie interwencji polityki regionalnej na wybranych obszarach tematycznych i przestrzennych (obszarach strategicznej interwencji),
- wprowadzenia kompleksowego systemu integracji i koordynacji polityk publicznych mających istotny wpływ terytorialny z celami polityki regionalnej określonych dla poszczególnych terytoriów,
- wprowadzenia nowych instrumentów partnerstwa i koordynacji działań ukierunkowanych terytorialnie – kontraktu terytorialnego,

- racjonalizacji systemu zarządzania i finansowania polityk publicznych, przez określenie najbardziej efektywnego poziomu dostarczania usług publicznych,
- zwiększenia efektywności polityki regionalnej m.in. przez szerokie zastosowanie zasady warunkowości i mechanizmów konkurencji w dostępie do środków publicznych jako nagrody opartej o realizację założonych wskaźników rzeczowych,
- przemodelowania systemu finansowania polityki regionalnej przez oparcie go o wieloletni plan finansowy i kontrakty terytorialne.

Głównym celem jest efektywne wykorzystywanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrost, zatrudnienie i spójność w horyzoncie długookresowym. Dla polityki regionalnej do 2020 roku ustala się następujące cele strategiczne:

Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”):

- 1.1. Wzmacnianie funkcji metropolitarnych ośrodków wojewódzkich i integracja ich obszarów funkcjonalnych.
- 1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji poza miastami wojewódzkimi.
- 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne.

Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”):

- 2.1. Wzmacnianie spójności w układzie krajowym.
- 2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe.
- 2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów trących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze.
- 2.4. Przewycięzanie niedogodności związanych z położeniem obszarów przygranicznych, szczególnie wzdłuż zewnętrznych granic UE.
- 2.5. Zwiększanie dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich na obszarach o niższej dostępności.

Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”):

- 3.1. Wzmocnienie strategicznego wymiaru polityki regionalnej.
- 3.2. Poprawa jakości zarządzania politykami publicznymi, w tym ich właściwe ukierunkowanie terytorialne.
- 3.3. Przebudowa i wzmocnienie koordynacji w systemie wieloszczeblowego zarządzania.
- 3.4. Wspomaganie budowania kapitału społecznego dla rozwoju regionalnego w oparciu o sieć współpracy między różnymi aktorami polityki regionalnej.

Tabela 18. Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie.		Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022							
		CEL STRATEGICZNY							
		1		2		3		4	
		FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ		CZYSTE, ZADbane I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE		ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY		NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	
CELE STRATEGICZNE		CELE OPERACYJNE							
		Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”)	1	Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej			1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie	1
2	Estetyzacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych				4	Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych oraz promocja prozdrowotnego stylu życia	2	Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy	
3	Modernizacja i rozbudowa infrastruktury społecznej								
Cel 2. Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”)	1		Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej	1	Ochrona walorów i zasobów środowiska naturalnego	1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie	1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy
				2	Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i poprawa efektywności energetycznej budynków				
	3		Modernizacja i rozbudowa infrastruktury społecznej	4	Wdrożenie systemu zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska	2	Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i doposażenie placówek oświatowych	3	Podjęcie działań na rzecz restrukturyzacji rolnictwa oraz zwiększania opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji i integracji produkcji rolnej
	4		Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych	5	Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz upowszechnianie proekologicznego stylu życia	1		4	Aktywizacja i promocja pozarolniczych form działalności gospodarczej
Cel 3. Tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie („sprawność”)	1		Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej			1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie		
	2		Estetyzacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych			3	Podjęcie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu		
	4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych			4	Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych oraz promocja prozdrowotnego stylu życia			

Źródło: Opracowanie własne

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (SRWL 2020), uchwalona 24 czerwca 2013 r. przez Sejmik Województwa Lubelskiego jest najważniejszym dokumentem programowym, który określa wizję rozwoju oraz cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego.

Strategia prezentuje zasadniczą zmianę podejścia do programowania rozwoju i prowadzenia polityki regionalnej. Opiera się na terytorializacji polityki rozwojowej, wskazując m.in. obszary strategicznej interwencji, jest zorientowana na konkretne rezultaty i efekty. Zakłada zintegrowane podejście oraz wieloszczeblowe zarządzanie, **w tym poprzez mobilizowanie regionalnych i lokalnych inicjatyw**. Przyjmuje horyzont czasowy do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. *Strategia* jest elastyczna i otwarta na innowacyjne pomysły oraz działania prorozwojowe, a także zdolna do absorpcji pomocy i wsparcia zewnętrznego.

Zaproponowane w dokumencie cele strategiczne odpowiadają na zidentyfikowane najważniejsze problemy i wyzwania rozwojowe naszego regionu. Ukierunkowane są na:

- innowacje,
- wzmocnienie miast,
- rozwój nowoczesnej wsi,
- rozwój przedsiębiorczości,
- wykorzystanie potencjału naukowego,
- wielokierunkową integrację regionu polepszającą jego spójność oraz wykorzystanie posiadanych potencjałów rozwojowych.

CELE STRATEGICZNE (SRWL na lata 2014-2020):

Cel strategiczny 1: Wzmacnianie urbanizacji regionu.

Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich .

Cel strategiczny 3: Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu.

Cel strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu.

Cel strategiczny 1: Wzmacnianie urbanizacji regionu

Miasta są nośnikiem postępu technologicznego, koncentrują usługi wyższego rzędu, stanowią węzły komunikacyjne, stanowią rynki pracy oraz ośrodki obsługi dla otaczających je terenów. Szczególne znaczenie mają miasta, w których istnieją funkcje metropolitalne, są one bowiem

ośrodkami usług najwyższego rzędu oraz łącznikami związanych z nimi regionów z gospodarką globalną. Urbanizację należy rozumieć w wymiarze ilościowym i jakościowym.

Cel strategiczny 1: „Wzmacnianie urbanizacji regionu” będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

- 1.1. **Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina** jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.
- 1.2. **Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast** (np. naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.
- 1.3. **Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy.**

Cel strategiczny 2: „Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich”

Rolnictwo i kompleks żywnościowy to tradycyjne dziedziny gospodarki regionu. Działania podejmowane w ramach celu 2 pozwolą na racjonalizację produkcji rolnej i zwiększenie jej opłacalności, a jednocześnie na istotną poprawę warunków życia mieszkańców wsi, którzy w większym, niż dotychczas stopniu będą podejmowali pracę poza rolnictwem, w tym m.in. w usługach dla rolnictwa i turystyce.

Cel strategiczny 2 „Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich” będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

- 2.1. **Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw** przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.
- 2.2. **Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego** pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.
- 2.3. **Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi** (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).
- 2.4. **Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich** w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).

2.5. Wyposażenie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.

Cel strategiczny 3: „Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu”

We współczesnej gospodarce innowacja to najbardziej skuteczny sposób na zwiększenie konkurencyjności. Działania podjęte podczas realizacji celu 3 pozwolą na zwiększenie innowacyjności tych kierunków działalności gospodarczej regionu, które – z jednej strony – są zakorzenione w jego gospodarczej tradycji, z drugiej zaś mogą być wsparte dobrze już rozwiniętym zapleczem badawczo-rozwojowym, co jest zbieżne z zasadą „inteligentnej specjalizacji” (smart specialisation). Realizacja celu 3 powinna zwiększyć atrakcyjność inwestycyjną Lubelszczyzny. Działania te będą także zmierzały do poprawy sytuacji na regionalnym rynku pracy.

Cel 3 „Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu” będzie realizowany dzięki następującym celom operacyjnym:

- 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników.**
- 3.2. Wspieranie kierunków kształcenia na poziomie wyższym szczególnie istotnych dla przyszłego rynku pracy regionu oraz mających unikatowe znaczenie w skali ponadregionalnej.**
- 3.3. Stworzenie systemu wsparcia naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki.**
- 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.**
- 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.**
- 3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.**

Cel strategiczny 4: „Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu”

Region zintegrowany poczuciem społecznej tożsamości terytorialnej, wspomaganej silnymi więziami współzależności gospodarczej i kulturowej, ze sprawnym systemem wewnętrznej komunikacji i transportu, ma znacznie większe szanse na rozwój w otwartej, konkurencyjnej gospodarce, niż region fragmentowany, którego poszczególne układy lokalne nie są zdolne do współpracy, a mieszkańcy mają nikłą świadomość wspólnych korzeni i wspólnych interesów.

Cel 4 „Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu” będzie osiągnięty dzięki realizacji następujących celów operacyjnych:

- 4.1. **Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu** dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.
- 4.2. **Wspieranie włączenia społecznego.**
- 4.3. **Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi współpracy wewnątrzregionalnej** m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturowych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych, edukacyjnych.
- 4.4. **Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.**
- 4.5. **Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.**

Obszary Strategicznej Interwencji (SRWL na lata 2014-2020):

1. Lubelski Obszar Metropolitalny.
2. Miasta subregionalne.
3. Obszary przygraniczne.
4. Obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych.
5. Obszary potencjalnej eksploatacji złóż kopalin.
6. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych.
7. Nowoczesna wieś.

Tabela 19. Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)		Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022									
		CEL STRATEGICZNY									
		1		2		3		4			
		FUNKcjONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ		CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE		ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY		NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA			
		CELE OPERACYJNE									
CELE STRATEGICZNE	1	Wzmacnianie urbanizacji regionu									
	2	Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich						3	Podjęcie działań na rzecz restrukturyzacji rolnictwa oraz zwiększenia opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji i integracji produkcji rolnej		
								4	Aktywizacja i promocja pozarolniczych form działalności gospodarczej		
								5	Tworzenie korzystnych warunków do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki		
	3	Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu		4	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych			1	Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie	1	Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy
								2	Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i wyposażenie placówek oświatowych	2	Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy
	4	Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu		1	Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej		1	Ochrona walorów i zasobów środowiska naturalnego		3	Podjęcie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
				2	Estetyzacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych		2	Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i poprawa efektywności energetycznej budynków		5	Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu
						3	Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz upowszechnianie proekologicznego stylu życia				

Źródło: Opracowanie własne

2.5. Źródła finansowania zadań planowanych do realizacji w ramach Strategii

Osiągnięcie zakładanych w związku z realizacją Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015 – 2022 celów wymaga uruchomienia znacznych środków finansowych na realizację poszczególnych działań.

Ciężar realizacji postanowień Strategii muszą wziąć na siebie zarówno władze lokalne, jak i przedsiębiorcy oraz mieszkańcy. Ze względu na ograniczoną ilość środków finansowych jaką dysponuje samorząd lokalny, bardzo korzystną formą realizacji zadań publicznych może stać się partnerstwo publiczno-prywatne. Formuła takiej współpracy przyczynić się może do zwiększenia ilości oraz wartości realizowanych inwestycji. Stopień zaangażowania środków prywatnych może być także w takim przypadku dobrym miernikiem trafności wybranych do realizacji zadań.

Bardzo dużą szansę w zakresie pozyskiwania środków na realizację działań niezbędnych do osiągnięcia celów nakreślonych w ramach Strategii stwarza nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2014 – 2020. Gmina Wilkołaz zamierza aktywnie pozyskiwać środki na realizację zadań przyczyniających się do poprawy warunków życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego gminy.

Nakreślone w Strategii działania, których wdrożenie przyczyni się do osiągnięcia stanu wskazanego w wizji gminy na rok 2020 finansowane będą ze wszystkich dostępnych źródeł:

- budżet Gminy Wilkołaz,
- budżet powiatu, województwa i kraju,
- środki pomocowe instytucji zaangażowanych w realizację założeń niniejszego dokumentu,
- programy pomocowe Unii Europejskiej;
- środki instytucji finansowych oraz funduszy inwestycyjnych,
- środki inwestorów wewnętrznych i zewnętrznych,
- inne źródła.

Wymienione źródła finansowania nie stanowią zamkniętego katalogu. Wszyscy uczestnicy procesu wdrażania postanowień Strategii dołożą wszelkich starań, aby w jak największym stopniu wykorzystać pojawiające się możliwości finansowania poszczególnych działań.

Tabela 20. Plan finansowy Gminy Wilkołaz na lata 2015-2020

L.p.	Wyszczególnienie	Wykonanie 2014 r.	Środki z fund. strukt.	Pożyczki WFOŚiGW kredyt na udział własny	Plan na 2015 r.	Wykonanie za 6 m-cy 2015 r.	Środki z fund. strukt. plan	Środki z fund. strukt. wyk.	Pożyczki WFOŚiGW kredyt na udział własny plan	Plan			
										2016 r.	Środki z fund. strukt. plan 2016 r.	2017 r.	2018 r.
1.	Dochody własne	3020973,77			2436229,00	1248528,99				1531151,00		1 587 135,00	1 106 570,00
2.	Udziały dochodach budżetu państwa	1671707,00			1918486,00	856236,00				1634648,00		1 650 994,00	1 675 030,00
3.	Subwencje z budżetu Państwa (ogólna, wyrównawcze, oświatowa)	7696979,00			8156223,00	4612652,00				8294287,00		8 751 871,00	8 798 400,00
4.	Dotacje celowe na zadania zlecone	2184300,00			1797805,00	1170868,43				2400000,00		2 410 000,00	2 420 000,00
5.	Dotacje celowe na zadania własne*	2602257,54	1856865		1011570,00	620010,05	303999	111345		8400716,00	6160716	1 050 000,00	500 000,00
I.	DOCHODY OGÓŁEM 1+2+3+4+5	17176217,31			15320313,00	8508295,47				22260802,00		15 450 000,00	14 500 000,00
II.	Pożyczki i kredyty**	1537965,00		1537965	7823236,00				7823236				
Razem I i II		18714182,31			23143549,00	8508295,47							
5.	Wydatki bieżące budżetu (bez odsetek od pożyczek)	12779095,09			14948864,00	6838737,70				11828421,00		11 880 000,00	11 980 000,00
	w tym wynagrodzenia pochodne	6887228,01			7692012,00	3173910,99				7942904,00		8 181 191,00	8 426 626,00
6.	Wydatki na inwestycje bez odsetek od pożyczek	5 385 550,00			8 546 285,00	348 857,14				4 125 365,00		3 250 000,00	2 137 480,00
III.	WYDATKI OGÓŁEM 5+6	18164645,09			23495149,00	7187594,84				15953786,00		15 130 000,00	14 117 480,00
7.	Oprocentowanie pożyczek	22832,14			70000,00	4351,52				50000,00		20 000,00	20 000,00
8.	Spłata pożyczek i kredytów	1634265,00			128400,00	64200,00				6257016,00		300 000,00	362 520,00
IV.	Razem poz. 7+8	1657097,14			198400,00	68551,52				6307016,00		320 000,00	382 520,00
Razem III i IV		19821742,23			23693549,00	7256146,36				22 260 802,00		1 545 000,00	14 500 000,00
1.	Wynik finansowy [I-(III+IV)]	-2645524,91			-8373236,00	1252149,11							
2.	% udział pozycji IV w dochodach rocznych	9,65			1,30	0,80				28,33		2,07	2,64
*	W tym środki pochodzące z funduszy strukturalnych												
**	Pożyczki z WFOŚiGW, kredyty na udział własny na zadania inwestycyjne wieloletnie												

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy Wilkołaz

III. CZĘŚĆ WDROŻENIOWA

1. Wdrażanie, ewaluacja i monitoring Strategii

System monitoringu i ewaluacji Strategii jest niezbędny, aby zagwarantować, że postanowienia przyjęte w Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022:

- będą konsekwentnie realizowane,
- zapewni się warunki instytucjonalne i organizacyjne do ich wdrażania,
- nastąpi weryfikacja zapisów dokumentu w odniesieniu do zmieniających się warunków otoczenia społeczno-gospodarczego.

Wdrożenie Strategii podzielone na poziomy zaprezentowane na poniższym rysunku:

Rysunek 4. Najważniejsze poziomy wdrażania Strategii

Źródło: Opracowanie własne

POZIOM ORGANIZACYJNY:

Strategia Rozwoju Gminy posiada kierunki działań, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej oraz wszystkich instytucji niepublicznych i publicznych, które działają na rzecz rozwoju wspólnoty. Zasada współpracy i partnerstwa jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej. Wdrażanie Strategii, zawierającej zadania będące w kompetencjach wielu lokalnych i ponadlokalnych organizacji, instytucji oraz środowisk, wymaga ścisłej współpracy i koordynacji pomiędzy zainteresowanymi stronami. Efektywność realizacji działań wyodrębnionych w Strategii, w dużej mierze będzie zależała od podmiotu zarządzającej jej wdrażaniem – **Zespołu ds. realizacji strategii**.

Zespół powołany zostanie zarządzeniem Wójta Gminy. Znajdą się w nim członkowie zespołu strategicznego biorącego czynny udział przy opracowaniu dokumentu strategicznego oraz pracownicy innych komórek organizacyjnych Urzędu Gminy Wilkołaz. Do jego zadań należeć

będzie nadzorowanie procesu wdrażania Strategii oraz czuwanie nad realizacją jej celów na płaszczyźnie organizacyjnej. Zespół współpracować będzie z podmiotami odpowiedzialnymi za wdrażanie poszczególnych działań wynikających z celów strategicznych dokumentu. Zespół zaangażowany też będzie w procesy pozyskiwania funduszy zewnętrznych na realizację zadań strategicznych oraz organizacja cyklicznych spotkań instytucji i partnerów z terenu Gminy.

Postęp realizacji kierunków rozwoju zawartych w dokumencie określany będzie poprzez monitorowanie wskaźników kontekstowych poszczególnych działań określonych w Strategii.

Zespół w I kwartale roku bieżącego (do 30 marca) sporządzać będzie **sprawozdanie** z realizacji Strategii Rozwoju Gminy za rok poprzedni. Wartości wskaźników zostaną przekazane przez instytucje bezpośrednio odpowiedzialne za realizację poszczególnych zadań wynikających z dokumentu planistycznego.

Sprawozdanie stanowić będzie podstawę debaty na poziomie merytorycznym przez Radę Gminy i inne instytucje publiczne.

POZIOM MERYTORYCZNY:

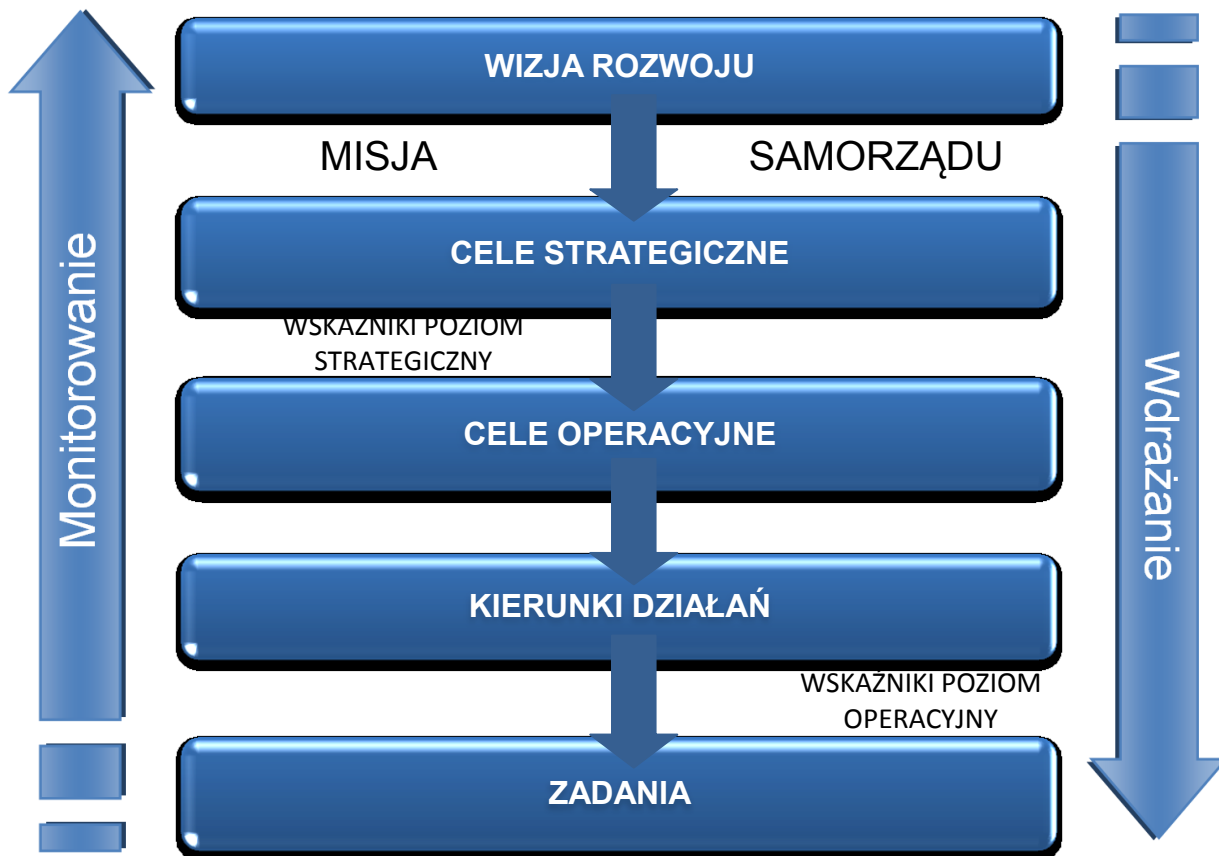
Poziom merytoryczny obejmuje decyzyjny element wdrażania i monitorowania działań zapisanych w dokumencie Strategii oraz ich ocenę i aktualizację. Utworzony zostanie **zespół ds. monitoringu i ewaluacji strategii**, w którego pracach udział brać będą przedstawiciele wszystkich instytucji lokalnych koordynujących realizację zadań zapisanych w Strategii.

Zespół ds. monitoringu i ewaluacji strategii spotykać się będzie raz w roku przed formułowaniem budżetu Gminy na rok następny (sierpień – wrzesień). W trakcie spotkania nastąpi ocenę realizacji celów strategii na podstawie sprawozdania przygotowanego przez zespół ds. realizacji strategii. Zespół ds. monitoringu i ewaluacji opracuje **raport rekomendacyjny działań strategicznych**, który zawierać będzie zadania priorytetowe oraz przedstawiać będzie propozycje ewentualnych zmian strategii na rok następny.

Wnioski opracowane przez zespół przekazywane będą Wójtowi Gminy, który podejmować będzie decyzję o ich uwzględnieniu bez konieczności podejmowania uchwały o aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy lub o konieczności podjęcia takiej uchwały, jeżeli zaproponowane zmiany będą tego wymagać. Ocena realizacji celów i rekomendacje zmian w odniesieniu do konkretnych zadań powinny uwzględniać procedurę priorytetyzacji, czyli określenia wskazania zadań najpilniejszych i najbardziej potrzebnych pod względem rozwojowym.

Monitorowanie realizacji Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022 odbywać się będzie na poziomie strategicznym i operacyjnym.

Rysunek 5. Schemat wdrażania i monitorowania Strategii na poziomie strategicznym i operacyjnym

Źródło: Opracowanie własne

Obecny kształt Strategii został opracowany w warunkach społecznych, ekonomicznych i politycznych, które są stanami dynamicznymi. Ewaluacja na poziomie strategicznym obejmować będzie systematyczne obserwowanie zmian wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy, procesów zachodzących w otoczeniu oraz aktualizowaniu celów i priorytetów.

2. Wskaźniki realizacji Strategii

Wskaźniki operacyjne i strategiczne

Zapisy Strategii zostały opracowane w warunkach społecznych, ekonomicznych i politycznych, które są stanami dynamicznymi. Ewaluacja na poziomie strategicznym obejmować będzie systematyczne obserwowanie zmian wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy Wilkołaz, procesów zachodzących w otoczeniu oraz aktualizowaniu celów i kierunków działania. Monitorowanie wdrażania dokumentu strategii na poziomie strategicznym przedstawia poniższa schemat:

Rysunek 6. Schemat monitorowania wdrażania Strategii na poziomie strategicznym

Źródło: Opracowanie własne

Ponadto, by zapewnić kontrolę nad stopniem realizacji poszczególnych celów niniejszej Strategii Rozwoju Gminy, opracowano listę rekomendowanych wskaźników operacyjnych – z podaniem źródła ich uzyskania. Mierniki te są używane przede wszystkim podczas monitoringu realizacji oraz aktualizacji dokumentu.

Za proces wdrażania realizacji Strategii odpowiedzialny będzie **zespół ds. realizacji strategii** złożony z pracowników Urzędu Gminy oraz pozostałych członków zespołu strategicznego powołany zarządzeniem Wójta.

Do zadań zespołu należeć będzie:

- dokonywanie analizy spójności zrealizowanych działań z celami strategicznymi,
- określanie rzeczywistego stopnia realizacji poszczególnych celów operacyjnych,
- zbieranie danych na koniec każdego roku kalendarzowego i przygotowywania **rocznych sprawozdań z wdrożenia dokumentu strategicznego**.

Lista mierników stanowi jedynie propozycję, która podczas prowadzenia procesów monitorowania i przeglądu strategicznego może być modyfikowana i uzupełniana.

Tabela 21. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze PRZESTRZEŃ i INFRASTRUKTURA

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
CEL STRATEGICZNY 1. FUNKCJONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ	1.1. Modernizacja i rozwój infrastruktury drogowej i komunalnej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ długość wybudowanych dróg ▪ długość utwardzonych dróg ▪ długość wybudowanej/zmodernizowanej sieci wodociągowej ▪ długość wybudowanych odcinków sieci kanalizacyjnej ▪ wskaźnik zwodociągowania gminy ▪ wskaźnik skanalizowania gminy ▪ długość powstałej lub zmodernizowanej sieci energooszczędnego oświetlenia ▪ długość wyremontowanych chodników ▪ liczba nowoutworzonych miejsc parkingowych 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski
	1.2. Estetyzacja i funkcjonalne zagospodarowanie przestrzeni publicznych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba opracowanych, zaktualizowanych planów zagospodarowania przestrzennego ▪ ilość terenów przygotowanych pod inwestycje ▪ powierzchnia terenów pod budownictwo mieszkaniowe, usługowe i przemysłowe ▪ ilość środków przeznaczonych na promocję terenów inwestycyjnych ▪ liczba oznakowania poziomego dróg, skrzyżowań, znaków ograniczających prędkość, przebudowanych wjazdów z dróg gminnych na drogi wyższego rzędu ▪ liczba wybudowanych przystanków, przydrożnych zatok ▪ powierzchnia terenów zielonych na terenach rekreacyjnych i w centrach wsi podanych zabiegom pielęgnacji ▪ liczba zinwentaryzowanych obiektów i zasobów przyrodniczych 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski
	1.3. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury społecznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba wybudowanych/rozbudowanych/zmodernizowanych obiektów oświatowych ▪ liczba wybudowanych/rozbudowanych/zmodernizowanych obiektów kulturalnych ▪ liczba zmodernizowanych/poddanych termomodernizacji obiektów oświatowych i kulturalnych ▪ liczba wybudowanych sal gimnastycznych ▪ liczba wybudowanych boisk szkolnych ▪ liczba wybudowanych/zmodernizowanych i wyposażonych placów zabaw ▪ liczba zmodernizowanych lub rozbudowanych miejsc zorganizowanego wypoczynku ▪ liczba gospodarstw domowych podłączonych do szerokopasmowego Internetu ▪ liczba urządzeń ogólnodostępnych do rozwoju kultury, rekreacji i wypoczynku 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 21. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze PRZESTRZEŃ i INFRASTRUKTURA - c.d.

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
1.4.	Rozwój infrastruktury i dostępności technologii informacyjno-komunikacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ długość wybudowanych sieci szerokopasmowych ▪ liczba gospodarstw domowych podłączonych do szerokopasmowego Internetu ▪ liczba osób objętych projektami związanymi z przeciwdziałaniem wykluczeniu cyfrowemu ▪ liczba komputerów z dostępem do Internetu przekazanych osobom/rodzinom zagrożonych wykluczeniem cyfrowym ▪ liczba usług publicznych dostępnych w formie elektronicznej ▪ liczba mieszkańców korzystających z e-usług i e-administracji ▪ liczba osób objętych bezpłatnym dostępem do Internetu 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 22. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze ŚRODOWISKO

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
CEL STRATEGICZNY 2. CZYSSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE	2.1. Ochrona walorów i zasobów środowiska naturalnego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej ▪ liczba wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków ▪ długość zmodernizowanej melioracji ▪ liczba oznakowanych pomników przyrody oraz innych cennych przyrodniczo obiektów i terenów ▪ liczba zinwentaryzowanych cennych przyrodniczo obiektów ▪ liczba nowoutworzonych form ochrony przyrody 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski, Lubelski Urząd Wojewódzki, RDOŚ
	2.2. Zwiększanie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i poprawa efektywności energetycznej budynków.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba budynków użyteczności publicznej poddanych termomodernizacji ▪ liczba zainstalowanych systemów solarnych i fotowoltaicznych w budynkach użyteczności publicznej ▪ liczba działań wspierających zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii ▪ liczba zmodernizowanych systemów grzewczych ▪ liczba akcji promujących wykorzystanie alternatywnych źródeł energii 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski
	2.3. Rozwój systemu gospodarki odpadami.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba gospodarstw domowych prowadzących selektywną zbiórkę odpadów ▪ liczba podmiotów zajmujących się zbiórką odpadów ▪ liczba zlikwidowanych nielegalnych wysypisk śmieci ▪ częstotliwość odbioru odpadów wielkogabarytowych i niebezpiecznych ▪ liczba akcji edukacyjnych zakresie odpowiedniego segregowania odpadów ▪ wartość udzielonego wsparcia w zakresie utylizacji odpadów niebezpiecznych 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 22. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze ŚRODOWISKO - c.d.

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
CEL STRATEGICZNY 2. CZYSZE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE	2.4. Wdrożenie systemu zapobiegania zanieczyszczeniom środowiska.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba przeprowadzonych działań na rzecz ograniczenia emisji do atmosfery ▪ liczba zlikwidowanych nielegalnych wysypisk śmieci ▪ liczba nałożonych kar za zanieczyszczanie środowiska ▪ liczba zrealizowanych zadań w ramach planu gospodarki niskoemisyjnej ▪ liczba wdrożonych programów mających na celu podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Urząd Marszałkowski, WFOŚiGW, NFOŚiGW
	2.5. Podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców oraz upowszechnianie proekologicznego stylu życia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba wdrożonych programów edukacyjnych zmierzających do podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców ▪ liczba przeprowadzonych akcji promujących ekologiczny styl życia ▪ liczba zorganizowanych zajęć terenowych dla uczniów w ekologicznych gospodarstwach rolnych ▪ liczba zorganizowanych akcji sprzątania świata 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 23. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze MIESZKAŃCY

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
CEL STRATEGICZNY 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY	3.1. Podwyższenie poziomu edukacji, zwiększenie kompetencji zawodowych i upowszechnianie uczenia się przez całe życie.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba osób dorosłych doksztalających się ▪ liczba kursów i szkoleń zorganizowanych dla osób dorosłych ▪ liczba udzielonych stypendiów najzdolniejszym uczniom ▪ liczba godzin zorganizowanych zajęć wyrównawczych ▪ liczba uczniów biorących udział w zajęciach wyrównawczych ▪ liczba godzin zorganizowanych zajęć pozalekcyjnych ▪ liczba uczniów uczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych ▪ liczba uczniów objętych specjalnym programem opieki pedagogicznej ▪ wskaźnik skolaryzacji ▪ struktura wykształcenia mieszkańców 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS
	3.2. Zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych poprzez modernizację i doposażenie placówek oświatowych.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba doposażonych szkół w materiały dydaktyczne ▪ liczba komputerów przypadających na jednego ucznia ▪ liczba komputerów z dostępem do Internetu przypadających na jednego ucznia 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS
	3.3. Podejmowanie działań na rzecz integracji społeczności lokalnej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba dzieci i młodzieży objętych działaniami przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu ▪ liczba osób starszych, którym zapewniono opiekę ▪ liczba inicjatyw realizowanych przez NGO lub we współpracy JST z NGO ▪ liczba zrealizowanych projektów mających na celu usuwanie barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie osobom niepełnosprawnym ▪ liczba osób dotkniętych przemocą objętych wsparciem ▪ stopa bezrobocia ▪ liczba bezrobotnych podejmujących zatrudnienie ▪ liczba osób korzystających z pomocy społecznej ▪ liczba osób żyjących w ubóstwie 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Starostwo Powiatowe, portal NGO, PUP, Lubelski Urząd Wojewódzki

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 23. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze MIESZKAŃCY - c.d.

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
CEL STRATEGICZNY 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY	3.4. Rozwój usług społecznych, profilaktycznych i zdrowotnych oraz promocja prozdrowotnego stylu życia.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ilość akcji promujących profilaktykę i ochronę zdrowia ▪ liczba udzielonych porad lekarskich w skali roku ▪ ilość lekarzy działających na terenie gminy ▪ ilość przeprowadzonych badań profilaktycznych ▪ liczba zrealizowanych projektów z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu liczba przeprowadzonych akcji profilaktycznych, prozdrowotnych 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS
	3.5. Wzrost tożsamości lokalnej poprzez ofertę kulturalną i aktywne spędzanie wolnego czasu.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba wydarzeń kulturalnych organizowanych rocznie na terenie gminy ▪ liczba osób uczestniczących w imprezach kulturalnych organizowanych na terenie gminy ▪ ilość programów kultury weekendowej ▪ liczba uczestników programów weekendowych ▪ ilość nowopowstałych kół zainteresowań 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS
	3.6. Wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba przestępstw ▪ liczba doposażonych jednostek zajmujących się utrzymaniem bezpieczeństwa na terenie gminy ▪ liczba wypadków drogowych ▪ liczba zainstalowanych kamer w systemie monitoringu wizyjnego ▪ liczba wdrożonych projektów mających na celu poprawę poziomu bezpieczeństwa publicznego 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Komenda Powiatowa Policji

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 24. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze GOSPODARKA

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
CEL STRATEGICZNY 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	4.1. Wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw ▪ liczba przedsiębiorstw wdrażających nowe technologie produkcyjne ▪ liczba udzielonych porad w zakresie zakładania i prowadzenie własnej działalności gospodarczej ▪ struktura bezrobotnych według płci ▪ stopa bezrobocia ▪ liczba bezrobotnych kobiet podejmujących zatrudnienie ▪ liczba osób biorących udział w kursach przekwalifikujących ▪ liczba osób znajdujących zatrudnienie w branży zgodnej z kierunkiem wykształcenia ▪ liczba zorganizowanych szkoleń przy wykorzystaniu techniki e-learningu ▪ wartość pozyskanych środków z Unii Europejskiej przez przedsiębiorców 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, PUP, Starostwa Powiatowe, Urząd Marszałkowski, CEIDG
	4.2. Podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej gminy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ powierzchnia terenów przeznaczonych pod inwestycje ▪ powierzchnia terenów uzbrojonych ▪ liczba nowych podmiotów gospodarczych, które podjęły działalność na terenie gminy ▪ liczba przeprowadzonych akcji promujących atrakcyjność gospodarczą gminy 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Starostwa Powiatowe, Urząd Marszałkowski, CEIDG
	4.3. Podejmowanie działań na rzecz restrukturyzacji rolnictwa oraz zwiększania opłacalności, racjonalizacji, specjalizacji i integracji produkcji rolnej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba zmodernizowanych gospodarstw rolnych ▪ liczba gospodarstw rolnych posiadających certyfikat gospodarstwa ekologicznego ▪ liczba nowych grup producenckich ▪ liczba gospodarstw zrzeszonych w grupach producenckich ▪ liczba gospodarstw rolnych / grup producenckich w klastrach rolno-spożywczych ▪ liczba przeprowadzonych akcji promujących ekologiczne rolnictwo ▪ liczba przeprowadzonych akcji promujących specjalizację w produkcji rolnej ▪ wartość pozyskanych środków zewnętrznych na modernizację gospodarstw rolnych 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Starostwa Powiatowe, ARIMR, Urząd Marszałkowski, Ministerstwo Rolnictwa

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 24. Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze GOSPODARKA - c.d.

Cel Strategiczny	Cele operacyjne	Wskaźniki	Źródło
CEL STRATEGICZNY 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA	4.4. Aktywizacja i promocja pozarolniczych form działalności gospodarczej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba osób podejmujących własną działalność gospodarczą ▪ liczba rolników podejmujących pozarolnicze formy działalności ▪ liczba przeprowadzonych akcji promujących przedsiębiorcze postawy na etapie edukacji szkolnej ▪ liczba przeprowadzonych akcji promujących podejmowania oraz prowadzenia pozarolniczych form działalności gospodarczej ▪ wartość pozyskanych środków zewnętrznych na modernizację gospodarstw lub podejmowanie pozarolniczych form działalności 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Starostwa Powiatowe, ARIMR, Urząd Marszałkowski, Ministerstwo Rolnictwa
	4.5. Tworzenie korzystnych warunków do rozwoju agroturystyki i ekoturystyki.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba utworzonych gospodarstw agroturystycznych ▪ liczba zmodernizowanych gospodarstw agroturystycznych ▪ liczba przekształconych gospodarstw rolnych na gospodarstwa agroturystyczne ▪ liczba zorganizowanych szkoleń w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności agroturystycznej ▪ liczba przeprowadzonych akcji promujących atrakcje turystyczne gminy (liczba wydanych broszur, ulotek, map, liczba osób odwiedzających strony internetowe poświęcone gminnym atrakcjom turystycznym) ▪ wartość pozyskanych środków zewnętrznych na działalność w sferze turystyki 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Starostwa Powiatowe, ARIMR, Urząd Marszałkowski, Ministerstwo Rolnictwa
	4.6. Wdrożenie nowoczesnego i efektywnego systemu promocji gminy.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liczba wejść na strony internetowe i profile poświęcone gminie ▪ liczba pozycji figurujących w bazie podmiotów sfery turystycznej ▪ liczba wydanych broszur, ulotek i map promujących atrakcyjność gminy ▪ liczba udzielonych porad przez centrum informacji gminnej 	Urząd Gminy Wilkołaz, GUS, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, Starostwa Powiatowe, ARIMR, Urząd Marszałkowski, Ministerstwo Rolnictwa

Źródło: Opracowanie własne

3. Ocena wpływu realizacji Strategii na środowisko

Gmina Wilkołaz to obszar o nie wysokich walorach przyrodniczych, kulturowych, jak również krajobrazowych. Składa się na to brak Obszarów Natura 2000, niewielka ilość chronionych gatunków flory i fauny, niska lesistość, niewielka liczba obiektów mających szczególną wartość historyczną i kulturową.

Na terenie Gminy Wilkołaz stwierdzono występowanie 24 rzadkich i chronionych gatunków roślin, w tym: 7 gatunków objętych ścisłą ochroną gatunkową, 6 gatunków objętych ochroną częściową, 11 gatunków, których występowanie na obszarze Wyżyny Lubelskiej jest rzadkie.

Do gatunków objętych ścisłą ochroną należą: barwinek pospolity, lilia złotogłów, listera jajowata, orlik pospolity, parzydło leśne, podkolan biały, wawrzynek wilczełyko. Do gatunków objętych ochroną częściową należy: kalina koralowa, konwalia majowa, kopytnik pospolity, kryszyna pospolita, pierwiosnek lekarski, przytulina wonna. Do gatunków rzadkich należą: bez koralowy, jemiola pospolita, korzeniówka pospolita, narecznica mocna, pieprzyca gęstokwiatowa, rzęsa garbata, wglębka wodna, sierpik barwierski, starzec Fuchsa, stokłosa żytnia, szczaw brodaty, tymotka Bohemera, żabieniec lancetowaty.

Gmina Wilkołaz należy do rejonów województwa lubelskiego, które nie odznaczają się specjalnie atrakcyjnymi terenami dla fauny. Do obszarów atrakcyjnym pod względem faunistycznym w gminie należy dolina rzeki Urzędówki i kompleksy leśne północnej i południowej części Gminy. Do najrzadszych i najcenniejszych gatunków ptaków należą pójdzka, trzmiełojad, jastrząb, kruk i przepiórka. Na obszarze Gminy znajdują się gatunki zagrożone wyginięciem, należą to nich: bocian biały i ortolan.

Niewielka część północna Gminy znajduje się w zasięgu leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu regionalnym, zapewniającego łączność Czerniejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu na wschodzie z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu na zachodzie. Niewielka zalesiona południowa część gminy znajduje się w zasięgu Kraśnickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu oraz leśnego korytarza ekologicznego o znaczeniu krajowym łączącego Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu z Chodelskim Obszarem Chronionego Krajobrazu.

Na terenie Gminy występują 4 pomniki przyrody, 5 obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz 8 dóbr kultury nie wpisanych do rejestru zabytków.

Lasy znajdują się jedynie na obrzeżach południowych i północnych gminy. Środkowa część Gminy jest bezleśna. Jest wykorzystywana rolniczo. Gmina Wilkołaz z lesistością wynoszącą 11,1% jest jedną z najmniej lesistych gmin powiatu kraśnickiego i województwa lubelskiego.

Przygotowanie i realizacja zadań omawianych w Strategii obligatoryjnie uwzględniać będzie obowiązujące przepisy prawne i respektować obowiązujące zakazy dla form ochrony przyrody w rozumieniu *ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody*.

W ramach określenia czy w należyty sposób został uwzględniony interes środowiska przyrodniczego i kulturowego proponowanych działań w Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015–2022, przeprowadzono analizę uwarunkowań środowiskowych, o których mowa w art. 49 Ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r. (Dz.U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.).

Przewiduje się, że w ramach Strategii tylko w pojedynczych przypadkach na etapie realizacji projektów infrastrukturalnych dostrzega się możliwość wystąpienia negatywnych skutków środowiskowych. Pozostałe działania w większości oddziaływać będą pozytywnie, bądź neutralnie na analizowane aspekty. Realizacja Strategii w głównej mierze wpłynie pozytywnie na:

- lokalny krajobraz, ze względu na poprawę wizerunku miejscowości,
- klimat i powietrze, ze względu na działania ograniczające emisję pyłów i zanieczyszczeń do atmosfery,
- mieszkańców, ze względu na realizację szeregu działań przyczyniających się do poprawy jakości życia i rozwoju lokalnej społeczności oraz turystów poprzez rozwój infrastruktury turystycznej,
- dobra materialne i zabytki, ze względu na poprawę ich stanu technicznego i wizerunku.

Należy zaznaczyć, iż na etapie opracowywania Strategii nie jest możliwe dokonanie szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko, ponieważ nie jest znana dokładna lokalizacja niektórych przedsięwzięć, jak również ich powierzchnia.

Analizując *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz. U. z 2010 r. Nr 213 poz. 1397) oraz *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz. U. z 2013 r. poz. 817), stwierdza się, że żadne z działań ujętych w Strategii nie kwalifikuje się do przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, jednak część z nich po ustaleniu lokalizacji lub powierzchniowej skali oddziaływania inwestycji może spełnić kryteria przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko.

Znaczące grupy przedsięwzięć zawartych w Strategii tworzą inwestycje polegające głównie na budowie, przebudowie i modernizacji infrastruktury drogowej i uregulowaniu gospodarki

wodno-ściekowej, a także budowy oraz zabiegów modernizacyjno-remontowych budynków i obiektów publicznych. Znaczący wpływ na środowisko będzie odczuwalny poprzez:

- emisję zanieczyszczeń pochodzących ze spalania paliwa przez pojazdy mechaniczne w silnikach spalinowych w trakcie prac budowlanych i modernizacyjnych,
- uciążliwości hałasowe związane z wykonywaniem robót budowlanych,
- odpady powstające w trakcie wykonywania robót ziemnych i budowlanych.

Oddziaływaniem negatywnym związanym z realizacją powyższych zadań może być zanik powierzchni biologicznie czynnej i bioróżnorodności. W większości działań oddziaływanie to będzie miało charakter odwracalny i chwilowy, a pomimo negatywnych przejściowych uciążliwości, po zakończeniu realizacji przedsięwzięć będzie widoczny efekt społeczny i ekologiczny. Uciążliwość będzie stanowił również hałas spowodowany pracą ludzi i maszyn w ramach prac budowlano-remontowych, jednak oddziaływanie to będzie krótkotrwałe, odwracalne i występujące tylko na poszczególnym terenie, głównie w porze dziennej.

Termomodernizacja budynków i budowa nowych budynków efektywnych energetycznie mniejszy zapotrzebowanie na ciepło, co będzie się wiązać z mniejszym spalaniem paliw energetycznych oraz redukcją emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Dodatkowe wsparcie w postaci wykorzystywania odnawialnych źródeł energii pozwoli spotęgować efekt. Realizacja projektów związanych z pozyskiwaniem energii ze źródeł odnawialnych i gospodarką niskoemisyjną przyczyni się także redukcji emisji CO₂ oraz poprawy efektywności energetycznej, bezpieczeństwa energetycznego Gminy i wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców Gminy Wilkołaz.

Uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej pozwoli zapobiegać usuwaniu nieczystości ciekłych w sposób, który prowadzi do zanieczyszczenia gleb i wód, co będzie miało duże znaczenie dla środowiska. Organizacja gospodarki ściekowej wyeliminuje niekontrolowane odprowadzanie ścieków, a co za tym idzie – zanieczyszczenia środowiska wodno-glebowego.

Pozostałe działania zawarte w Strategii nie będą wpływały na środowisko. Prawidłowe wykonawstwo daje gwarancję pełnej ochrony środowiska gruntowego przed wpływami antropogenicznymi. Ewentualny negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze, jak również krajobraz, zaniknie po zakończeniu prac budowlanych i uporządkowaniu terenu. W przypadku wystąpienia niekorzystnych oddziaływań na środowisko istnieje możliwość i konieczność minimalizacji oddziaływań inwestycji na środowisko poprzez następujące działania:

- właściwe kierowanie pracami,

- prace budowlane i modernizacyjne powinny być prowadzone wyłącznie w porze dziennej, maszynami oraz pojazdami o najlepszych parametrach akustycznych, aby jak najbardziej zmniejszyć uciążliwość hałasu,
- prawidłowe zabezpieczenie techniczne sprzętu i placu budowy,
- stosowanie odpowiednich technologii, materiałów i rozwiązań konstrukcyjnych,
- dotrzymanie terminów wykonywania prac budowlanych; nadzór nad skutecznością i jakością realizacji,
- stosowanie wysokiej klasy rozwiązań technicznych,
- oszczędzanie podczas budowy surowców, takich jak: woda, piasek i energia,
- maskowanie elementów dysharmonijnych dla krajobrazu.

PODSUMOWANIE

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz na lata 2015-2022 działania samorządu w zakresie rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych oraz określa pożądane kierunki ich rozwiązywania.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz zakłada realizację wielu powiązanych ze sobą działań i projektów. Niektóre z nich mogą być wykonywane niezależnie, ale wszystkie stanowią zwartą konstrukcję celu generalnego, jakim jest: *„Wzrost poziomu życia mieszkańców i rozwoju gospodarczego Gminy Wilkołaz, poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów i walorów środowiskowych, gospodarczych i kapitału ludzkiego oraz dogodnego położenia komunikacyjnego, przy jednoczesnym wzmocnieniu atrakcyjności inwestycyjnej Gminy w powiecie i regionie”*.

Jako długookresowy dokument planistyczny, będzie wymagała uszczegóławiania i precyzowania. Oznacza to, że w przyszłości cele i działania ujęte w Strategii powinny zostać uzupełnione o szczegółowe działania i projekty.

Skuteczność realizacji Strategii uzależniona będzie od wielu czynników, a przede wszystkim od zaangażowania administracji samorządowej, współdziałania instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie gminy i powiatu oraz wielkości pozyskanych środków finansowych.

Strategia Rozwoju Gminy Wilkołaz jest szansą na optymalne wykorzystanie lokalnych zasobów przestrzennych, infrastrukturalnych, gospodarczych, społecznych i środowiskowych oraz potencjału wszystkich partnerów mogących mieć wpływ na rozwój społeczny i gospodarczy Gminy.

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy to szansa na uruchomienie procesów aktywizacji społeczności lokalnej, to wreszcie możliwość powoływania lokalnych koalicji, porozumień na rzecz realizacji konkretnych projektów infrastrukturalnych i programów społecznych.

Wykorzystanie tej szansy leży w głównej mierze w rękach administracji samorządowej, która może włączyć instytucje publiczne, przedsiębiorców i organizacje społeczne do współdziałania.

Paradoksalnie brak dostatecznej ilości środków finansowych powinien sprzyjać zacieśnianiu współpracy, optymalizowaniu rozwiązań, wyzwalaniu oddolnych inicjatyw z wykorzystaniem całej infrastruktury społecznej i kapitału ludzkiego.

W rozwiązanie problemów społeczno-gospodarczych Gminy, których skala i zasięg często przekracza możliwości działania pojedynczego samorządu powinny włączyć się wojewódzka administracja rządowa i samorządowa, różni partnerzy publiczni i prywatni, a niektóre programy pomocy powinny być wspierane ze środków finansowych państwa.

Do takich nierozwiązywalnych na poziomie gminy problemów należy zaliczyć m.in.: zjawisko strukturalnego bezrobocia, niskie aspiracje życiowe i edukacyjne, migrację aktywnej i wykształconej młodzieży do dużych aglomeracji itp.

Strategia zawiera szczegółową diagnozę w zakresie sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy. Może stanowić bazę cennych informacji dla osób, instytucji, organizacji społecznych i pozarządowych z terenu Gminy i województwa lubelskiego interesujących się Gminą Wilkołaz w różnych aspektach: inwestycyjnym, turystycznym, naukowym, czy jako miejscem do pracy i zamieszkania.

Z pewnością dokument ten będzie z czasem odgrywał jeszcze większą rolę niż została mu przypisana w momencie jego tworzenia.

Spis tabel

Tabela 1.	Analiza SWOT Gminy Wilkołaz - SILNE i SŁABE STRONY
Tabela 2.	Analiza SWOT Gminy Wilkołaz - SZANSE I ZAGROŻENIA
Tabela 3.	Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 1 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz
Tabela 4.	Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 2 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz
Tabela 5.	Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 3 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz
Tabela 6.	Cele operacyjne i kierunki działań wspierające realizację Celu Strategicznego 4 Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz
Tabela 7.	Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 1
Tabela 8.	Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 2. CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE
Tabela 9.	Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY
Tabela 10.	Zadania wspierające realizację CELU STRATEGICZNEGO 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA
Tabela 11.	Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 1. FUNKCJONALNA, DOSTĘPNA ORAZ ESTETYCZNA PRZESTRZEŃ PUBLICZNA Z NOWOCZESNĄ I ZMODERNIZOWANĄ INFRASTRUKTURĄ
Tabela 12.	Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 2. CZYSTE, ZADBANE I ZASOBNE ŚRODOWISKO NATURALNE
Tabela 13.	Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 3. ZINTEGROWANI, AKTYWNI I WYKSZTAŁCENI MIESZKAŃCY
Tabela 14.	Harmonogram realizacji zadań wspierających realizację Celu Strategicznego 4. NOWOCZESNA, INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA
Tabela 15.	Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Strategii UE Europa 2020
Tabela 16.	Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności
Tabela 17.	Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne
Tabela 18.	Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie
Tabela 19.	Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz z celami STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO NA LATA 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)
Tabela 20.	Plan finansowy Gminy Wilkołaz na lata 2015-2020
Tabela 21.	Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze PRZESTRZEŃ i INFRASTRUKTURA
Tabela 22.	Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze ŚRODOWISKO
Tabela 23.	Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze MIESZKAŃCY
Tabela 24.	Mierniki realizacji celów operacyjnych w obszarze GOSPODARKA

Spis rysunków

Rysunek 1.	Schematyczne przedstawienie analizy SWOT
Rysunek 2.	Obszary priorytetowe Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz
Rysunek 3.	Schemat prezentujący strukturę celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań Strategii Rozwoju Gminy Wilkołaz
Rysunek 4.	Najważniejsze poziomy wdrażania Strategii
Rysunek 5.	Schemat wdrażania i monitorowania Strategii na poziomie strategicznym i operacyjnym
Rysunek 6.	Schemat monitorowania wdrażania Strategii na poziomie strategicznym